Контрольный экземпляр

Массо а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера денз ● ЕРА, 8 АВГУСТ, 1985 ШУ. ● № 95 (7130). ● Мах 3 кап.

МА ХИЛИЙТА ЯДЕРНИ КАТАСТРОФА

Атомни бомбаш еттар Іеткъарий организацей Японски совета кхайкарала М. С. ГОРБАЧЕВА денна жоп

Еза господин Ито!

Дог тоьалуш дийшад ас Хьа письмо.

Сона чІоггІа новкъа хет Хиросимей Нагасакей оахкарий хьисане американски бомбаш еттар бахьан долаш гІайгІен дахьрхІа вартзолла халонаш цига наха тІаяхкар.

Аз бизза хьалхоаш Хиросимей Нагасакей хинна трагеди дунен тІа цІахкха а пхьанналза а кхы юха ца хилийтара, вай планета тІа атомни герво лах боабеш керда моттигаш ца хилийтара тІехьара хьа лоІам.

Ядерни гера арадахьлча денз тІатеІІа из дІадоахкхьара хьадехаш я Советски Союз. 1946 шеррехьа предложени еннай тха мехко дунен халкъана атомни гера дехкаш конвенци тІаэцарах, цхьабакъда из предложени кхоачаш дукъала хьар США. ХІанз а холуш да деррига ядерни гера дехкарии дІадаккхаран Малхбузе кийча ца хилар, из лоархІамегІа дола декхар кхоачашдера юкъ-нигьера тароеш лаха езача гІулакха тІа тхо дІатІаккхоачадеш.

СССР-о хІанз а хьинаре къовсам лоаттабу ядерни гера дІадаккхара тІехьа. Тхо кийча да кхыча ядерни державашца барт къиласа хана, ядерни гера дІадоахкхьалга дІадоладе. Космосе гера Іоаделга дІадола ца дара, лаьтта из соцадара, деррига а дІадахарга кхоачадеш ядерни гераш кІезигдеата дІадоладара Женеве США-ца переговораш еш я СССР. Цхьабакъда, цу тІехьа барт бара духьала я американски оагІув.

Советски Союзо дІаболабарбац ядерни тІом, цо декхар тІайийцад кхычарел хьалхагІа ядерни герах тІама пайда ца эца. Нагахьа санна еррига ядерни державаша иштта юг баькхкача хьахургдар ядерни гера дехкарах дунен халкъашта юкъе барт бара эшаш дола дика хьалаш.

Ядерни арсеналаш Іоахьра тІехьара кхераме къовсам соцабара тІаераль я, тха керда инициатива — Хиросиме трагеди хиначу дийнахьа — ухх шера 6 августе дена оала моллагІа ядерни лелхамаш соцадар. Тха мораторий дІахайкаьй 1986 шера 1 январега кхаччалца, кхы а дІахо а гІоргьа, нагахьа санна США цоо оагІорахьара ядерни лелхамаш ца деш хуле.

Из инициатива дуней общественносто къоабалъеши шерра хьалхоацаши хилар хьагойт деррига халкъашта хьашт дараштеи дага латтараштеи жоп луш из хилар. ГІулакх хІанз США-с а ядерни гера долча кхыча пачхьалкхенаша а иштта шоай ядерни лелхамаш соцадарга хьежаш латт. Из хургдар, Хиросимей Нагасакей атомни бомбаш еттарах дахьина зулам дагалацир хиларал соггІа, иштта лаьтта стратегически стабильности машар чІоагІбара юкъехьош дола холуш дакъа а. Цунца хьакхоллаьргдар дизза массанахьен ядерни гера тохкамаш делга соцадара дола дика хьалаш.

Тха мехко кхетадеш тІаьц лаьттан гома тайп-тайпарча районашка ядерни гера доаца зонаш хьаяр лоаш дуккха пачхьалкхенаш хилар. Тхо да, масала, Къулбаседен Европе, Балканашка, Къулба-Малхбоален Азе, Африке цу тайпара зонаш хилийтара тІехьа. Могаде доагІаш да Тайхача океана къулбехьерча дакъерча пачхьалкхенаша цу регионах ядерни гера доаца зона яра тІехьа деш дар а.

Хиросимей Нагасакей атомни бомбаш йийтта 40 шу доала ди хьатІахкхоачача хана къаьстта лоархІаме да, оаха кхетадечох, японски халкъо шерра хьалхоацаш йола Япое ядерни гера ца хилийтара «кхаь ядерни йоацача принципех» йола статус цхьаьне а толха ца яр. Уж принципаш лоархІаш я Советски Союо. ЛоархІаме да кхьабараша а уж лархІар — хабарца а доацаш, гІулакхаца.

Цхьабакъда, тхо терkan ца дича далац тІехь-тІехьагІа чІоагІа Японех американски ядерни база е гІертилга, США-царча союзн системе санна, иштта хІанзарча дуней тІа а цун тІема лоархІам лакибе гІертилга. Цу гІулакхо кхы а ирбе тарлу Гаьнарча Малхбоаленерен азиатско - тихоокеански регионерен кхоэхам. Гучох, беррига еннийа ляьц йоагІаш йола вывдош дунен шоалагІча тІема, Хиросимей Нагасакей атомни бомбаш еттара урокех.

Дуней шоалагІча тІем тІа 20 миллион саг вайна дола советски халкъ ядерни катастрофа ца хилийтара тІехьа латт. Тха мехка дика йовзаш я Хиросимей Нагасакей трагеди.

Советски вах барт-цхьоагІо йолаш ба, Япое а кхыча мехкашца а деррига дуней тІара ядерни кхерам бизами масса а ханен дІабаккхара тІехьа латтарий тІема духьаларча, ядерни гераш духьаларча болашца. Из болам чІоагІагІа хургба, цун доакъашхой дукхагІа хиларга, цун мугІараш кхотаденнагІа хиларга хьежжа.

Сона лов атомни бомбаш еттар Іеткъарий организацей Японски совета, беррига цун члений ядерни тІом ца хилийтара, ядерни гера дехкаран дІадаккхаран тІехьа лоаттабеча къовсаме аьттув балар.

Хьо лоархІаш вола,
М. ГОРБАЧЕВ.

* * *

Атомни бомбаш еттар Іеткъарий организацей Японски совета сопредседатель йолча Сакаэ Итос новкъост М. С. Горбачевга дайтача письмо тІа белгалдоаккха ядерни гера дехкилга лоархІамеи тІехьадалийта йиш йоацаш хилар, Советски Союз тІахьех ядерни кхерам дІабаккхара тІехьа къовсам лоаттабара.

(ТАСС).

КПСС XXVII съезда накъадолхаш

БАЬЦАДААРАШ — ПЛАНАЛ СОВГІА

ЦІенхаштта йоакхо ю Шалински района «Курчалойский» совхоза специалисташа баьцадаараш хьалхкедара.

Шин гектар совгІа йолча теплицашкара хІара шер-шера дукха ларсаши помидораши чуэц Умаев Салмана кулгалдеча бригадо. 22 саг чуводаш я из. Барти цхьоагІоа йолаш къахьегаш болча болхлоша цхьа шу дІадахийтац шоай декхараш толаме кхоачаш ца деш. Йоккха балха опыт йолаш волча Умаева агротехнически бокъонаша дІа ма деххара шоай ханнахьен дикиен чакхдоахийт балхаш. Цудухьа дика хьийкъе а хул баьцадаараш.

Болхлоех цхьаккха а саг вац къахьегама дисциплина телхаеш, шийна балха норма кхоачаш ца веш. ХІаьта царна юкъе яьржача социалистически яхье овсарле лакхагІа йолаш балхаш ду Х. Имаевас, В. Ибрагимовас, Н. Кудаевас, Т. Музаевас, кхыбараша.

Бригадо декхар тІайийцад ухх шера планал совгІа пачхьалкхенга 12 тонн баьцадаараш дохка. Из толаме кхоачашдара тІатеІІа къахьегаш я бригада коллектив.

СУРТА ТІА: бригадир С. Умаев, болхло Х. Умаева.

З. БАТЧАЕВА сурт.

7-гІа декада

ХЬАЛХАРА МОТТИГ — «ГРОЗНЕФТА»

Укх деношка боккха кхаъ кхаьчий «Грознефть» объединене коллективага вай Даьхен столицера Москвера. 1985 шера хьалхарча ах шера СССР мехкдаьтта промышленноста Министерства предприятеша юкъе яьржача Ерригсоюзни социалистически яхьа итогех хьалхара моттиг а хьожаеш, цунна елар мехкдаьтта промышленноста Министерства а мехкдаьттан газовни промышленноста болхлой профсоюза ЦК-ан карара кара тела ЦІе байракхи хьалхара ехчаня премии.

Цу дезача совгІата хьинаре къахьегарца [illegible] болама 50 шу дизара. КПСС XXVII съезда дика къахьегама совгІат кийчдара тІагІертта къовсам латтабеш бола мехкдаьттахой дог тийша ба цхьайтталагІча пятилетна задани хаьмал хьалха кхоачашьергхиларах.

Вай республикерча мехкдаьттахошта из совгІат дала а доагІаш денна хилар къаьгга хьахьокхаш да цар укх шера доалаш дола къахьегама толамаш. КПСС XXVII съезда сийленца пайъабхара тІайийцача декхарий чотагІа «Грознефть» объединене коллективо хьалхарча ах шере пачхьалкхен планал совгІа дахьийхад 32 эзар тонн мехкдаьттеи 27 миллион кубически метр гази, буурв теха йисте а яьхка болх бе йолаялийтай керда 19 скважина, ухь хул планагІа лаьрхІачул ворхІ скважина дукхагІа. Ах шера задане совгІа цар маьхала яьккхар 2,2 миллион сом мах бола товарни продукци. Иштта тІехкхоачашдаьа кхыдолча технико-экономически хьокхамий лекхараш а.

Ханал хьалха рапорт деннад мехкдаьттахоша деррига технико-экономически хьокхамий ворхІ бетта плана кхоачашъярах а.

Е. МАЛОВ.

* * *

КПСС XXVII съезда сийленца накъабахара доккхагІдола декхараш тІайийцад ГІ. Ахриева цІерагІча назрановски «Электроинструмент» завода болхлоша. Уж толаме кхоачаши тІехкхоачаши дара шоай деррига низаш сарцагІдаьхад цар. Цудухьа цар вІаштІехьдаьннад ворхІ бетта планагІа даьрхІачул совгІа 155 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци маьхала якхка, иттех эзар сома маьха товарни продукци арахецца.

Дажа социалистически яхье хьалха а латташ, хІанзлехьа цхьайтталагІча пятилетка план кхоачашъяь итташ болхлой ба укхаза. Царна юкъе а дикагІа лоархІачарех ба коммунистически къахьегама ударникаш лекальщик Котиев Аьхмад, инструментальщик Халгуев ТІахІир, бригадир Султыгова Насаман, кхы дукха бараш а. Цар цхьаккха смена дІаяхийтац цаІ-ах норма кхоачаш ца еш.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Оарц дала!

ГЕХИНСКИЙ «ЭКСПЕРИМЕНТ»

Урус-Мартанов с е и района «Гехинский» совхоза укх шера бІаьсти дІаде югославски селенцех дола 6 тонн хьажкІий фу деннадар НГІАССР юртбоахама министерства.

Агротехнически бокъонаша дІа ма деххара деррига балхаш чакхдаьхача 70—80 центнерага дІакхоачаш хьажкІаш лу цо гектара тІара. Цудухьа 1 ооми 28 кеяиги ба цун цхьан килограмма мах а.

Цхьабакъда, иштта дика фу дІа а ца дуаш... складе дІаоттадаьд.

Фу даьд совхоза директора А. Сологубен кертерча агронома И. Абуевен дукхха ахча а дешна шоам денача фух? Мукх чуийца баьннача кхай тІа... доакъара хьажкІаш хьалххеяра дІаде аьнна указани еннай.

ХІанз хьожарга вай цар из дІа ниитта дийнад. Ча тІера дІадаьккхачул тІехьагІа лаьтта цхьана тайпара кийч а ца деш, минеральни удобренеш товсаш санна, РУМ-4 яхача машенаца 158 гектара тІа дІатессад. ТІаккха механизатораша дискаш дахийтад лаьттана тІаьхла фу ІоюІалдахийта гІерташ. Цу «экспериментах» боккъонца бола гІурт хиннаб. 70 процент фийгаш лаьттан тІа ахкийсад.

Царех моашта эца могараш оалхазараша хьалъийцад, хІаьта юхедисараш дайна дІадаьннад. Лаьттан кІалдахачох хьатІаьнина хьажкІаш а геттара эсала я. Лоацца аьлча, дика фу доадаьлгеи доакъар хургдоадалгеи гуш да. Из «найда» баьб совхозе аьча «экспериментo». Уж хьажкІаш дІайийна кхаш хиш декхаш да. Ший ханнахьа из тоха а «биДбенаб» совхоза специалисташ. ХІаьта хІанз латтача йокъало хьатІаьнина хьажкІаш а хІалаьньай.

БІарташ а дІадувнадаь «Гехинский» совхоза кулгалхоша а специалисташа а даьчох хьахиниар шоана гучча тайнира да. Цхьа-дале, дукхха мах боаккха фу доадаьд. ШоалагІа-дале, хургйолча хьажкІех а хьикай совхоз.

А. САИДОВ.

КПСС обкома пресс-центро хоам бу

ТЕЛЕФОН 2-66-72

5 август хьатІаотташ республика кийчъяьй 117,2 эзар тонн гартта йол — дІадахача шера цу хана хиначул 32 эзар тонн дукхагІа. План кхоачашъяьй 58 процент.

Доакъар кийчдара балхаш сихдаьд Гудермесски района боахамаша. Цар аргІаш а даь дІаоттаяьй 6365 тонн йол — хила йоагІачох 88 процент. Шалински района доакъар кийчдеш йолча отрядаша 5863 тонн йол Іалашъяьй — кийчъе йоагІачох 80 процент.

Цу хьалех дуккхача колхозаша, совхозаша ханаш дІаухийт, кхоачашъяц йол кийчъяра долча балхий графикаш. Царна юкъе кІезига дац Сунженски района боахамаш а. БІарчча район хьанийцача цига кийчъяь йол 4347 тонн мара яц — планагІа хила йоагІачох 36 процент.

45 процент мара кхоачашъяьяц йол кийчъяра план Ачхой-Мартановски района совхозаша а.

Республико чуелла 182,7 эзар тонн силос — дІадахача шера укх хана чуелла хиначул 7,5 эзар тонн дукхагІа.

Виьна хьоар кийчдьяь 13 эзар тонн — дІадахача шера кийчдаь хиначул кІезагІа.

Из маьхе дола витаминни доакъар, эстара дукхагІа — 6660 тоннал совгІа — Іалашдаьд Шелковской района боахамаша. Из планагІа хила доагІачул ахевел совгІа да.

ПланагІа хила доагІачул 58 тонн дукхагІа кийчдаьд баьца хьоар Советски района боахамаша.

Халахете а, цхьайолча районашка хІанз а вІаштІехьдаьхадац доакъара цехаша овсарле лакха йолаш балхаш дергдоза гІуллакхаш, дуккха ханаш йоахийт болх ца беш тІоадал дІайоаккхаш йолча агрегаташка.

Деррига а 172 тонн мара дац, масала, Надтеречни района совхозаша Іалашдаь баьца хьоар. Из планагІа хила доагІачох 7 процент мара дац. Надтеречни района доакъар кийчдераша социалистически яхь лелаеча Наурски района къахьегамхоша шоай складашка дІаоттадаьд 1820 тонн баьца хьоар — дукха хІама ца эшаш планагІа хила доагІачул ах дикъа.

5 процент мара кхоачашъяьяц из маьхе доакъар кийчдара план Назрановски района совхозаша а.

Іан замалахьа оашош дола витаминни доакъар кийчдара кІезига йоакхо еш йола Грозненски а цхьайола кхы районаш а декхарийла я из Іалашдара балхаш дертІа вІаштІехьдаха.

Уалоции цхьан хьайбана лаьрхІа эстара дукхагІа доакъар кийчдаьд Гудермесски районе — 9,9 центнер кийчъяра единица. Из 2,6 центнер дукхагІа да дІадахача шера ахнан замалахьа цу хана хиначул.

Условни цхьан хьайбана деррига а 5 центнер доакъара единица мара Іалашдаьдац доакъар Сунженски района боахамаша.

Дерригача кхоачанех из боагІара ойца а эшаш доакъара база чІоагІъяр — колхозийи совхозийи кхаш леладерий, беррига юрташкарча къахьегамхой декхар да.

ЛАЬТТА КИЙЧДУ

ЦхьайтталагІча пятилетка цхьанна а шера ялат, комсаш, шура, дулх дохкара планаш кхоачашъяьяцар Грозненски района «Степной» яхача совхозо. Из бахьан долаш ийрча ьннаяр боахама экономика. Балхара дІа а бувлаш дІаухар механизатораши хьайбеш леладераши.

Укх шера дикагІча оагІорахьа дукха хувцамаш хиннад совхозе. Механизаторий низ дІакхаьчар бІаьсте шоай лаьтта удобренеш а яхка хьаьнде, сангараш а яхха цох 42 гектар хулаш дар хий дехкаш хилийта. Деррига балхаш агротехнически бокъонаша дІа ма деххара чакхдаьхар. Цудухьа культураш а эсала йоацаш хьахилар. Роаь чуийцар хІара гектара тІара 22,5 центнер. Из совхоза Іойкллача гІоне вІаштІехьдаьннадацар укх шера санна ка бола ялат дикана хьалхеде. Толаме кхоачашйир пачхьалкхенга из дохкара план а.

ХІанз гІатеІІа лард йолаш боахк совхоза механизатораш шоай кхашка керда хьувкъам хьалхебара. Массеха дийнахьа 815 гектара тІара ча хьагул а даь аргІаш дир. Цул тІехьагІа мукъадаьнна кхаш аха доладир.

— «Атагинский» совхоза керттера экономист волаш дуккхача шерашка болх баьбар аз, — яхаш дувц совхоза директора Дараев Султана. — Атагинцаша сайна чакхдаха гІерт тхо ка бола ялат чуийцачул тІехьагІа лаьттанца дераш дола балхаш.

Кхаь дийнахьа 250 гектар лаьтта кийчдаьд механизатораша. Шин сменагІа бу цар болх. Совхоза дикагІволча механизатора Ибрагимов Лечас 30 июле К-700 яхача трактораца 21 гектар лаьтта аьхар, шийн норма 170 процент кхоачаш а еш. Цул тІехьа ца биса гІерташ къахьег Эльмураев Майрбек, Ибрагимов Хьусен, кхыбараша. ДТ-75 яхача трактораца хІара дийнахьа 145 — 150 процент кхоачашъю цар шоай балха нормаш. Деза дискаш доахаш боахкача механизаторашта юкъе хьинаре къахьег Кагиров Іаьлас, цхьа ди дІадахийтац цо цаІк ахи балха норма кхоачаш ца еш.

ХІанз, кхай тІара балхаш геттара сиxденнача хава, эшараш фуд хьожаш, агротехнически бокъонаша дІа ма деххара лаьттана обработка еча тІаьхожам лоаттабу совхоза специалисташи контролерашеи. Балхий итогаш ю хІара дийнахьа. Яхье хьалхабаьннарашта ахчан премеш тел, цар сийна байракхаш урагІаухийт.

Гота йоахкача трактораш та эшаш дола технически гІулакх деш «Техпомощь» я газоэлектросварщики слесараши болаш. Цу деррига дика дІадохийт лаьттана обработка яра балхаш, тешшаме, лард йолл гураьа шийн ханнахьа ка бола ялат дІаледа.

Делкъийна хІама даа механизатораш гулбелча цига йоагІа района отдела культура агитбригада. Хьахоэ самодеятельносте дакъа лоацаш бараша доаха халкъа иллеш, сакъердаме ду халхараш.

Карара кара тела цІе вымпел дІаэцаш Ибрагимов Лечас доаш делар ше а шийн новкъосташа а дигъ-пхе дийнахьа юхедисача 550 гектар лаьттана обработка яь йихкара кхы тІа хьинар айденна шоаш къахьегаргхиларах.

Поахко ю совхозе доакъара культураш хьалхкеяра а. ХІанзле 82 гектара тІа дІайийнай рапс. Гуралца моша доакъар хургда хьайбашта.

Х. ДАЧАЕВ.

ЧІОАГІАЛИ ДЕНАЛИ

Хьамсара новкъостий!

Дог тоалуш теркам беши хьежаш хилаб советски вах «Михаил Сомов» яхача Ілман-экспедиционни кема эшпаша Антарктика шанта юкъе еча денналерча дрейфага, «Владивосток» яхача ледокола моряках халача хьалашка новкъосташта гІо де бахарга. ЧІоагІалой лакхача говзалой, декхара тешаме хиларо таро еннай шоана сийленца уж лира халонаш лоаш чакхдовла. Шун гІулакхаша къаьтта хьагойт вай, советски оамал. Дахьано боккъо а йолаш доккхал дугІоах.

Сона лов шо могаш-маьршадолаш цІенача хи тІа доелари сидагІа цІанхачари. Могаш-маьрша а ирс долаш а хилда шо, социалистически Даймохк бахьан керда гІулакхаш карагІдалда.

М. ГОРБАЧЕВ.

СОВЕТИЙ МЕХКА ГІОЛЛА

● БАКУ. Ка бола ялаташ чуийца дахинад Азербайджане. Эггара тІехьа дІахкар ялаташ тІехьагІа кхачаш йолча лоамаи кхашкара комбайнаш. Шоай боахамашкара ялат чуийца баьлча бІаь азербайджански комбайнер массаза а санна новкъостала ялат чуэца бахаб Казахстане.

● АРТАШАГ (Армянски ССР). Боих бе доладелар Армене Арташатски районерча йиъ юртара Вита дІеноаш. 30 совгІа тайп-тайпара гІулакхаш дергда цар юрташка бахача наха. Практически лаьрхІача Армене ерригача районашка беха нах цар гІулакхаш дІакхоачаш хила йиш йолаш ба. Практико хьахьокхаш ма хиллара цу служба новкъостал ду хІара колхозхочоа цІегІарча гІулакхашта эша ха кхоьйта, дикагІа къахьегийта.

● ПАВЛОДАР. ДІайхача ахкан дийнахьа доладелар искусственни догІа Павлодарски областерча Казахски ССР 30 шу дизара цІерагІча колхоза дукхачча шерашка тІаьовла баьцаш дІайийнача кхашна. Боахаме болх бе йолеенкай эталонни мелиоративни система хьалхара аргІа. Іилмахойи практикаши дукхача хана лаьрхІа эксперимент цу ба укхаза. Цунца кхоачашде лерхІар — «Кубань» яха дукха моттиг хьлоацаш йола хий детта машинаш групнех лелаяра эффективни технологи кийчъяр. Из чакхйоаккхаш я боахаме опорни пункт хьайийллача хий деттара механизаци ярей техникан ВНИИ специалистий хьалхленца.

(ТАСС, 7 август).

ИНТЕНСИВНИ ТЕХНОЛОГИ — ЯЛАТ ХЬУВКЪАДАРА ЭШАР

Самардийнахьа «Гикаловский» ОПХ хилар интенсивни технологех гураьа дув кІа кхедара дешашта хетаь колхозийи совхозийи кулгалхой, боахамий специалистий республикански семинар.

Семинар хьеллаш парте Нохч-ГІалгІай обкома шоалагІча секретаро Д. Г. Завгаева гулбеннарий уйла тІаертайир укх тІехьарча хана ялат кхедара интенсификаци еш мехка цхьадола гІулакхаш чакхдоахаш хилара. Цу гІулакха шерра пайда эц дикагІа технологически характеристикаш йолча техниках, дукхагІа пайда луча минеральни удобренеех баьцоагІай лазараштa а царна зедераштa а духьаларча средствеех. Цу деррига дикка лакхъю лаьтта леладара культура, хьакхоал тешшаме цхьайолча культурай лакха хьувкъам яхебара дола хьалаш, царна юкъе чІоагІен маьхерча кІа а доаш.

Къамаьл давчо дагадохийтар, 1986 шера интенсивни технологеш юкъейоалаяра чотах ка болча ялатий культурай, бІаьсти дувча кІа, хьажкІий, берца, дута производство лакхъяра чакхдаха дезача гІулакхех болча КПСС ЦК-и СССР Министрий Советеи соцамо эша материально-технически кхоачамаш тІатеІІа ялатий культураш кхеяра тІалерзадара декхар партийни а советски а органашта, колхозийи совхозийи кулгалхошта тІаьуллилга. Цунга хьежжа вай республике даьрхІад хьагІадогІача шера интенсивни технологех 20 эзар гектара тІа гураьа дув кІа, 30 эзар гектара тІа хьажкІаш, 5 эзар гектара тІа дуга кхеде. Тахкарча семинаре дувца лерхІ керттерча дакъе гураьа дув кІа кхедарца дувзаденна дола дешаш. Прогрессивни технологи юкъе йоалаеча боахамашка хІанззехьа даьтташ кийчдарах, дукхагІа органически удобренеш яхкарах латт цу хьакъехьара декхар. Къаьстта йоакхо е еза дІадувча фуна. Лоацащача хана кондицега дІакхоачадеш цІендаь даккха деза фу. Дийнахьа а бус а болх беш хила еза ялат цІендеш йола машинаш.

Интенсивни технологех кІа кхеделга тІаьилла деза йиззача хозрасчетах, коллективни подрядах болх беча, дукхагІа опыт йолча механизаторий кадраштa, бригадашта, звеношта. Морально а материально а шоай къахьегамах кхера хьахулар беркатегІа хилар лоаш хилийта беза нах. Деррига хила деза интенсивни технологех лелаеча деррагача кхашна 1986 шера тешшаме чІоагІача а маьхерча а кІи лакха хьувкъам чуэцара тІалерзадаь.

ЧІоагІа теркам тІабахийта ладийгІар семинара доакъашхоша вай республика хьалашка интенсивни технологех гураьа дув кІа кхедарах Нохч-ГІалгІай юртбоахама опытни станце директора заместителa, юртбоахама Іилмай кандидата И. М. Анчербака аьча доклада. Севооборотe гураьа дув кІа дІанийсдарахи интенсивни технологех из леладара башхалонехи дийцар Нохч-ГІалгІай юртбоахама опытни станце отдела заведующe А. М. Цурова. Интенсивни технологех кхедеш дола гураьа дув кІа лорадара система — иштта яр баьцовгІаш лоарара республикански станце начальника, юртбоахама Іилмай кандидата М. А. Урманчиево даьча къамаьла тема. Юрта боахама химизаце республикански станце директора А. А. Головлева дийцар интенсивни технологех гураьа дув кІа кхедеча удобренеех дикагІа пайда эцарах. Юртбоахама продукци кийчъярен цун дикалей Госинспеце керттерча пачхьалкхен инспектора А. Г. Пенькова шийн къамаьл хетадир чІоагІача кІи партеш хьакъоастаррах, из пачхьалкхенна дІадаларан.

Интенсивни технологех гураьа дув кІа кхедара хьалхарча опытах дийцар Сунженски районерча «Путь к коммунизму» яхача колхоза председатела Ю. Я. Зиборова. Гулбеннараштa хьалхеца къамаьл дир НГІАССР юрта боахама министра М. А. Арбиева.

Пленарни заседани хиначул тІехьагІа семинара доакъашхой хилар интенсивни технологех болх бара лаьрхІа йолча юртбоахама техникага хьожаш.

Семинара балха дакъа лоацаш хилар НГІАССР Министрий Совета председатела хьалхара заместитель, республикански агропромышленни объединене председатель С. Н. Кожуховский.

ПАРТОРГАНИЗАЦЕШКА —ОТЧЕТАШИ ХОРЖАМАШИ

ДЕ ДЕЗАР БЕЛГАЛДАЬККХАР

Малгобекски районе дайза ца Iеш, еррнгача республике а дика дова «Кавказ» совхоза жа Iуша укх шера доаха толамац. Масала, коммунист Муцагов Гелани керте латтача хIара бIаь жена тIехьа 170 Iаьхар хьалкхебаьб. 115 процент совгIа кхоачашъяьй совхоза жа леладеча ферма тха даккхара план а.

Атта-м хиннадац, бакъдар аьлча, совхоза жа Iушта цу толамга кхача.

Кхы дикагIа хьал дац совхоза хьаккарч, доахан леладеча фермашка. Цхьаккхе даь хIама дац цига, механизаци юкъейоалаяра, наькха къахьетам аттача баккхара. Эшшача боараме хиннадац хьаккарч кхабара доакъар. Из хьал совхза оттар бахьан долаш царех дукхкаяраш къаьстар. ПхелагIа шу да доакъараш кийчду цех совхозе хьалтьаь ца йоакка, хIаьта из нийча мада хургъя сага ховш а дац.

Цу а кхыча а кхоачамбоацарашта терко тIаозаш яр совхоза шолагIча отделене партийни организаце секретара Т. Н. Карпцовас собранe яь доклад. ЦIенхаштта критика йир цо совхоза агротехнически службана. Цо хIанзалца хIама даьдац зене йолча садоахача хIамашта духьала биологически средствашца къовсам лоаттабара.

— Геттара эсала вIаштIехьдаьккхад совхозе кхашка хий диллара гIулакх, — аьлар, собране ше къамаьл деш, хьаккарч лелаеча ферма бригадира коммуниста В. Лебедева. — Эшшача боараме пайда эцац догIан хьисапе хиш деттача установкех. цхьанне а терко ца ещ мукхъюаш улл халле Iалашьяь, бокха мах бенна цига ши насосни станци. Отделене доал деча 43 гектар хулача свекланн ябаккхаш кхеечен кхай тIа мара техадац хий, цудухьа геттара лоха ба доакъара лаьрхIа кхеаьча свеклай хьувкъам. НагахьаIсанна кхача боахамашка 400 центнерга кхоачаш а кхы тIех а уж чуэцаш яле, укхаза хьахиннараш яц 53 центнер мара. ХIаьта агротехника телха-яр бахьан долаш йо хиннад ка бола ялат, хIара гектара тIара из чуийдад 16.4 центнер. Цо дIадех лаьтта леладара культура дикка айелга, специалисташкара доагIар цIенхаштта хьадехнага. яхаш дувцар цо собране.

Отделене партийни организаця 16 коммунистахи 3 кандидатахи латт. Цхьа коммунист витавац партийни бюрос теркал ца еш. ХIаранена тIадиллад хьадда декхар. Иштта, масала, Тимербиев Мухьмад пропагандист ва. Агитатораш ба Исаева Шура, Исаев Ризван, Мутиев Дауд, Мамцов Александр, партбюро член хинназ Дзесова Александра, халкъа тIахьожама комитета председатель, пропагандист ва В. Крошки, иштта цхьацайола порученеш я кхыча коммунистий.

Партийни дисциплина чIогIа йолаш, шоашта хьалхашка латта декхараш кхетадеш, коллективех дог лазаш къахьийгад дукхагIболча коммунисташа. Тайп - тайпарча дешаех лаьца отчеташ яьй коммунисташа Т. Карпцовас, Н. Герасименкос, А. Исаевас, М. Усанова, В. Лебедева, кхычар. Бакъда, цхьаболчар кхелийтай ледарлонаш а. Иштта, масала, коммуниста А. Дзесоваси парте членалла кандидата З. Батаеваси дизза кхоачандаьдац шоашта тIадилла партийни гIулакхаш, хиннахьа яьнц нахаца с ээаш хиннa беседаш, хIаьта партийни бюрос цIенхаштта бехк ба беш а битаб уж.

Отделенерча хIара подразделене болх беш я партийни группаш. ХIанз йиъ я уж. ТIеххьаръяр вIашагIъеллай укх шера. Шоай балха тIа коммунисташа тайп - тайпара кхоачамбоацараш хилийтар бахьан долаш, отделене йиъ подразделенех шинне кхоачашъьяц планови задании тIеийца социалистически декхараши, белгалдаьккхар коммуниста М. Тимербиева ше къамаьл деш.

Царех цаI — № 2 йола МТФ. Айхха бувламаш лоттаду ферма болладоша Къулбаседа - ХIирикенерча шинрала Н. Плаева цIерагIча колхоза коллективаца. ХIара кхоабача Iаттагара доаьахоша 3 – 3.5 эзар килограмм шура йоаккхача метте, укхаза йоаккхар шоаза гаргга вIеэзигагIа я. ХIаьта масал эца мегаргдола доаркаш болаш ба укх ферме а. ХIанзлехьа хIара ше кхоабача Iаттагара 1664 килограмм шура яьккхай Исаева Алияс. Из цаI мара доархIаьнц шиъ денхарех, хIаьта дарxIанена планагIа йоагIар а йоаккхаеннац. Доаркай бехкагIа ца нийсденнад аьлча бакъхургдац. Фермера доахие дерrга а хIанв дац аьнна бруцеллез лазар кхитта да. хIанз царна когаметта дихаза фух даьханза дова 280 шинар доаладаьд Ставропольски крайера. Царех 30 дукхьашка даккад укх шера. Карантин а оттаь, арадаьхад цамогаш дола доахан, хIаьта помещенешта хIанз реконструкци еш латт. Цу чу оттаде лерхI керда доаладаь доахан, тIаккха шоай гIулакхаш тоалургхилараx бIубенна ба ферма болхлой.

— Эсала лел коллективе къахьегама дисциплина чIогIъяра, малараш мелараша къовсам лоттIабара гIулакх а, — аьлар механизированни отрида кулгалхочо, коммуниста Н. Герасименкос. — ХIанз а нийслу кхашкара балхаш сихденнача хана а пелинг тохаш бараш. Царех ба комбайнераш Н. Еремеев, Н. Трашкин, кхыбараш. Уж дика къахьегамхой ба яхаш царна доагIIаш дола таIазар де доархIаеш яц совхоза администраци, хIаьта кулгалхошкара доагIар цIенхаштта хьатадац партбюрос. Цу хьагъехьа дIахо мелал е йиш йоацилга гуш да.

Лоацца аьлча, отчетни юкъа дизза дисачов коммунистий терко тIа а еравеш, нийсъенна ледарлонаш сихагIа дIалахара де дезачох хилар собране къамаьл цунна тIаберзабаь бер тIаьийца совцам а.

Цехови партийни организаце секретаралла юкъа а хержар Т. Н. Карпцова.

Р. АУШЕВ.

«Аргуннефтепром» производствени объединене кхоалагIча разрида формовщиц йолаш болх беш я комсомолка Мурадова Тамара. Ше укхаза къахьега ши-кхо шу мара деце а цхьоалагIча цехе динагIарца доархIаш хьайоагIа из.

КПСС ХХVII съезда хетаьнча къахьегама вахте а утта башха дика толамаш доах хьалхалаттача производственница укх деношка а. Дика болхло хилара совгIа Мурадова цехе йова хьинаре общественница хиларах тарра а. Из я цеха халкъа тIахьожама группа член.

Тамарий хьаьнала къахьегам дукхаза а белгалбаьхаб сийлен грамоташца, маьхерча совгIаташца. Цун сурт хьалтехад объединене сийлен Улга тIа.

СУРТА ТIА: Т. Мурадова,
З. АМЛИЕВА сурт.

Болхлочун уйлаш

ДУККХАДАР ТХОАХ ТИЙША ДА

Цхьан хана лерттIа болх беш яр тха завод. наха чIоагIа хоатташ дар оаха арахеца хий. ХIанз тха гIулакхаш дика лел ала йиш яц.

ХIана нийсденнад из иштта, фуд цун бахьан? Цунна жоп цхьан денаца доладургдац. Тхоашкара, болхлошкара, дIайоалургья со. Укхаза лечкъа и ца деш ала деза: болхлоша шоашкара дукха ледарлонаш гучаювлийт балха хана бизза пайда эцац Цхьабараш цхьаккха бахьан доацаш балхара цIагIа Iеш моттигаш нийслу. Балха тIехьабувл Гайна венар и шиъ гIулакх производствe н н и ч у л лоархIамегIа хеташ бехк хьатIабоа к к х а ш хул. Иштта цхьабараш хул мастера а бригадира а аьннар кхоачашде доастама хеташ, деш хIама доацаш цехе дIаюха ухаш. Тхьовра аз ма аллара, лечкъа а ца деш цу тайпарча ноькъостий цIераш ихa бе заш ба са. Уж ба Точиева Маддай, Чапанова Цаэш, Чапанова Хьава, кхыбараш.

Болх лерттIа дIа ца бахара шоллагIа бахьан завода технологически процессашца дувзаденна да. Дукхача предприятей болхлой Iоадад оборудовани геттара тиша хиларах планагIа лоархIабац шоаш, яхаш. ХIаьта тхох дахар-м из оборудовани геттара тиша хилар, цунца болх бе ховш бола нах ца хилар да. Цудухьа хIанз из конвейер сецача дIайолае ховш цхьа саг вац заводе. Масала, оборудованена хий чу а даха автоматически лини сеца латташ, болх ца беш цхьа ди даьккхар оаха, цун бахьан фуд ца ховш. Юххера а хий Iохийцачул тIехьагIа лини болх бе йоласьяр. Цу дийнахьа кIеззигагIа яле а тхаь шиитта эзар хи шуша арахеца езача оаха кхо эзар мара арахецаьзар. Уж санна моттигаш каст - каста нийсху тха балха тIа.

Заводо арахеца хий дика ца хиларах а дувца деза ха хьатIанхьачай. Цунна тхоаш бехке хиларах дола масалаш аз лакхе доаладир. Бакъда, тхона нийсса бехке лархIа беза Нарткалерен Майскерен углекислород доаттадераш, хIана аьлча, цар продукци дIа а теха хьадаь хий шиш тайпара хьаж йоагIаш хул. Цхьадола деношт доах оаха кхыметтел цу тайпара углекислород а йоацаш дагIаш.

Хьалха Кисловодскера тхона кхухьаш хиннa углекислород дукхха динагIа яр. Геттара баньахьа хургдар цигара из кхухьилга кулгалхоша вIаштIехьдовккхаре.

Кхоачамбоацарех дувцаш сайна дукхача хина деиз дегадоаллаш дола цхьа хIама хьоахадергдар аз. Завода коа догIан кIал йохна лун бIаьш, аэараш лысся яьшкаш латт. Цупах доккха зе хул предприятена. Соми баьцадаарашш чуэцаш боахнача наха дIалхийтача бакъахьа яцар-теш уж, кхы эшаш еце?

Завода партийни профсоюзни организацеш, халкъа тIахьожама группа нака юкъе нхетама болх ца а беш, цу гIуланхашта юстара хIана латт аьмна хетадала тарлу. Къакаташ тIа мара йоацача общественни организацеш фу дергда?

Аз мел дийца кхоачамбоацараш дIадахара оарцагIовла декхарийла ба предприятe кулгалхой, бе р р и г а болхлой. ТIаккха мара продукци дукхагIа арахеца а нах раьза хургболча тайпара хилийта а вIаштIехьдаргдац.

Х. ТОЧИЕВА,
«Ачалуки» яхача минеральни хий деча заводера бригадир.

Люцерна ги дукхагIа даккха

ДОАКЪАР А ФУ А

Дукхха сатийса догIа дийлхад «Наурский» совхоза бурулин лаьтташка. Цунна чIоагIа раьза бар беррига ахархой. Кхыметтел шоадагIа люцерна хьокхаш йол йоаккхаш бола, из вIашкатоха ца кхуэш бисараш а.

— Кхыча хана-м мангала боахнарашта догIа новкъадала, йол толхае а мегар. — дувц доакъар Iалашдеча бригада къонача кулгалхочо, комсомольца Ашуев Рамзана. — Цхьабакъда, хIанз оаха доакъараш кийчделга юкъагIа далийтац йоачал йолча хана а. Новкъа дац бун бокъонца йокъалонза хилар а догIа яхийта йоашар в. ХIана аьлча, оаха из йокъаю вентилаци новкъосталца.

Цу дейн йоакхо еш ва дукхха олькаейола Федор Карлович Гартвих. Из ва аргIашки яхийтача аьла вентиляци еш.

Совхоза говзанчаша шоай тайпара вIаштIехьдаьккхад вентиляци елга. Лакха говзал йолча аргIаш дераша Iургаш даьла йола 40 сантиметр сома турба тIайиллача «козела» тIа вIашкатох 45—50 процент тIоадал йола лоьвсара яха йол, говза аргIаш деш болча Бачиев Iабесеи Лабазанов ГIапураси. Цу турба чу гIолла фи детташ кондицега дIакхоячаю йол. Цу тайпара 1000 совгIа центнер дика йол кийчъяьй укхаза. Из болх дIахоьхош а ба.

Хьалдеттача аьла е чан аргIашта шиъ тайпара «тхов» тIабохийт — тIагIолла 3.6 метр шера полиэтиленови пленка юьл. АргIа оагIонашка дахчан загалаш чуток. Царех аьшкасаьргаша эзе дIаехк пленка. Иштта кийчдаьча аргIанна новкъарлоялонзамолларгIа йоачал а, е кихо а хIама дац. Дукхача шерашца да талхаш латта йиш а иштта вIашкатеха доакъар.

Йоли чан дIа-хьа кхухьилга а кердача тайпара вIаштIехьдаьккхад совхоза механизаторашa. Цу гIулакха цар кийчъяьй тракторни тележкай ларда тIа нис агрегат. Тележкай лоха борташ дIа а яьха, аьшка бIоагIилгаш догIа эргаьяай уж. Иштта кийчъяьча тележка чу ховш 30 центнер йол. Трактористаши Джаватханов Маьмади, Олейник Николаяс, Пиний Юрс, Мишков Владимира, кхычар сихен ца дейташи фермашка хьатIаоэ доакъар.

Люцерна а кхийола баьпаш а хьокхаш ба трактористаш Жамалдинов Адами Веденеев Петри. Волонушица, йолкьинташца йол гулъеш ба комсомольцаш Магомадов Вахи Стахеев Сергейи, хIаьта лафеташта тIайотташ ба механизатораш Пеньков Николайи Ковалев Федори.

— ХIанзлехьа оаха кийчъяьй 3200 центнер йоли 4000 гаргга центнер сенаж. — дувц бригадира. — Доакъараш Iалашделга дIахо хьеш а да. Сиха дIабоаз баьца хьоар дикхара болх а. ХIара дийнахьа 35 центнер тIакхет из. Дерригa а 600 центнер совгIа кийчдаьд из витаминни доакъар.

Дукхха ча а вIашкатехад доакъарийна лаьрхIа. МТФ хьатIа а эза. аргIаш даь дIаоттадаьд 8500 центнер ча. ХIанз укхаза вIашкатохаш латт люцерна ча. Боахаме лелаю 200 совгIа гектара тIа ги даккхара лаьрхIа люцерна. ХIанз из дIадуьча фуьма чуэцаш ба совхоза механизатораш. Из болх беш лаьрхIа кийтъяь техника я совхозе.

— Боахама чIоагIа пайдане да люцерна ги кхедар, — йоах совхоза керттерча экономиста Переляковa Татьяна Францевнас. — Дукха кхча даларал совгIа, паччахьалкхена деxхача люцерна ги хIара центнерах итт центнер комбикорм ху совхозa.

Ги даккхара лаьрхIа хина люцерна чуийца а баьна, хьалха доагъарийна чуйцача кхай тIа шоалагIа тIальна люцерна гина чуэне кийчлуш ба совхоза болхлой. 97 гектар хулаш да из кха. Цу тIера люцерна, аьла хьенхачул тIехьагIа, дика удобренеш а тайса, хий а дилла къахьийгадар цу кхай тIа. Цудухьа дика ги хьувкъам дургболаш а да из хIанз.

ХIанз гина чуийцачул тIехьагIа юха а минеральни удобренеш тоеса, хий дилла лерхI совхоза къахьегамхоша люцерна кхашта. Цо таро лургья кхы цхьаьнха люцерна хьувкъам чуэца, хIаьта из вакъабаргба йол кийчъеча, баьца хьоар лоакхача, мошача доакъарна совхоза хьайбаш Iалашдеча.

Иштта, доакъар а ги а хул боахаме люцерна лелаярах.

П. ГАГИЕВ.

Кердадараш

КОЛХОЗАШТЕИ СОВХОЗАШТЕИ — КЕРДА ТЕХНИКА

Республика колхозашнеи совхозашнеи кхоач вай мехка хьаяь а доагол декъарш а керда техника. Из техника енай хIанз хьувкъам чуэцача хана, эггара хьалха енай вайцига ГДР-ера ялат чуэца комбайн. Из «Гикаловский» объединене ахьийтай. Укх деношка кхы цхьаькха комбайн йоагIаргья цигара.

Ростоверен Таганрогерен енай люцерна чуэца комбайнаш. Цар болх бу хIанз Шелковской, Наурски, Надтеречни, кхыйолча а районий боахамашка.

Укх деношка «Терский» яхача совхозе миштий хьожаш я «Ростсельмаш» заводо ялат чуэца комбайн. Шийла хьалхагIа хиннача комбайнел из эргаш я муя шерагIа доацаш лелаяра аттагIех хиларна.

Нохч - ГIалгIай АССР «Госкомсельхозтехника» адресагIа енай свеклаш тIайотташ йола погрузчикаш, хIаьта Днепропетровскера — хьежмIаш чуэца «Херсонец-200» яха 20 совгIа комбайн.

СИЛОС КЕРДАЧА ТАЙПАРА

«Наурский» совхозе хилар кердача тайпара доакъара силос йоллара семинар. Цига хиннараштa яйзар иштта силос йоллара метод. Из доакъарах доалла дика мел дола хIама ца довш лоаттадеш метод я, дайзар из миштa йолла еза.

Р. АЛИМОВ.

КАЗАХСКИ ССР. Экибастузе йистелоалаш латт «Восточный» оалача гуччахьа кIор боахача кердача разреза хьалхара аргIа хьалъяра балхаш. Из я мехка эггара хьалхара карьерера доагор арадоаккхача машинаькъа транспорта метта конвейерначох пайда эцаш кIор боакха предприяти. Цахаддаш болх беш йолча дIа-хьа лелача конвейерашна таро лургья роторни экскаваторий кхаах эффективнегIа пайда эца, итташ тепловозаш, бIаьш вагонаш мукъа яха.

СУРТА ТIА: кIора конвейерни штабелеукладчик «Восточный» оалача кердача разреза транспортни система элементех цаI я.

Н. КУЗНЕЦОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Ханнахьа тохабеннаб

КПСС XXVII съездан стахановски болама 50 шу динарен толамца накъадахара хетаь Аргунерча № 4 йолча электростанцие бригадашта, цехашта, участкашта юкъе шерра лаьржай социалистически лаь. Электрически йоьхалеи энерги лакхарен из дIахецарен ворхI бетта план толамца кхоачашъяьй энергетикаша.

1985—86 шш. гуйран-Iан замалахь болх бара ханал хьалха оборудовани кийчъяра е езача юйчон бехктокхаме декхараш латт коллективана хьалхашка. Электрически йоьхалеи энерги цакаддаш Iалашъярах тийша ба Аргунски промышленни комплекса болх тешаме белга. г. Аргуне бахача наьха цIенош а йоахалца Iалашду электростанцие коллектив.

Энергетикаша доккхал а деш цIераш йоах шоай производства дикагIболча слесарий: РСФСР заслуженни энергетика Умханов Рамзана, къахьегама ветерана Юсупов Абуязида, электрослесарий - приборист Дудагов Шарпуде, Хамзатханов Владимира, кхычар.

Х. СУРУДЖАНЦ.

Индира Ганде цIерагIа

Индийски халкъа сийлахь йоккхача йиIий Индира Ганде цIи тиллай Таджикски ССР Iилмай Академе Централльни Iилма библиотеках.

— Из хIама чIоагIа дика хеташ ба тха дукха нах, — аьлар Таджикистана Iилмай Академе президента, Дж. Неру преме лауреата Асимов Мухамеда. — Тха библиотеко кIезига дакъа лацац СССР-ан Инденен юкъера вIаши лиеладу экономически, Iилма, культура гIулакхаш дегIадоаладара юкъе. ХIанз денз Индира Ганде цIи лелаергйолча библиотеке гулъяь я ширача индийски рукописей, деттагIал долча мехка хIанзарча Iилмахойи литераторийи произведеней, хегаргахьа. Средне Азе эггара йоккхагIйола фонд. Библиотеко хадданза бувзам лоаттабу Инде вхийтта библиотекацеи Iилма центрацеи, знаней дукхача даькъера литература дIа-юха а эцаш.

— Книгохранилищца хьалхара кIийле я гIорваьна волча эрсий советски индолога академика С. Ф. Ольденбурга коллекци. — яхаш дувц библиотека директора философски Iилмай кандидата Аслитдинова Аллас. — Укхаза да «Махабхаратен» «Панчатантрен» наггахьа мара нийслуш доаца копеш. Библиотеке да доаш мара кхы доаца 1918 шера Петрограде хиннача цхьоалагIча буддийски выставка документаш. Цигара дIадоладелар советски индийски Iилмахошта юкъера вIаши леладу гIулакхаш.

Библиотека читателашта, хIаьта уж цхьайтта эзар совгIа саг ва, индийска Iилмана тIеххьаре карагIдаьнараш, хIиндий, урду, пенджабе метала массаза а доаза йиш я индийски прозан поэзен кердадараш, — йоах А. Аслитдинова. — ТIеххьара библиотеке кхаьчарех да Калькуттерча Азиатски общества, Инде Iилмай Къаман академе, Бомбеерча атомни тохкамий центра. Делерча Централльни археологически библиотека Iилмахой йоазош. Тхоай аргIана оаха Душанбера цу организацешна дIакхухьийт таджикски Iилмахой йоазоний сборникаш, республика писателий произведенеш. Библиотека фондашка дукхагIа хьожаш хул индологаш химикаш, астрофизикаш. Цу знаней хьакъехьара вайи индийски Iилмахошта юкъера бувзамаш дола дукха ха е, пайдане вIаши ду гIулакхаш дегIадоагIа.

Библиотеке я индийски литература кердадарий масса эзара выставка.

Ефим ЛЕОВСКИЙ.
(АПН).

Iилман-технически прогресс сихъяро накъагIа

АВТОМАТИКА — МЕХКДАЬТТАХОШТА

«Грознефть» производствени объединене цхьайтталагIча пятилетка шерашка производствана интенсификаци яра хоадамболлаш бола болх баьб. Пятилетка диъ шерен ах шерен паччахьалкхен аьннал совгIа даьккхад 526,7 эзар тонн мехкдаьттен 318,5 миллион кубически метр газ. Болх бе йолаялийтай керда 178 мехкдаьтта скважина, аннагIа 114 мара йоацача. Тохкама бурув тохар бахьан долаш вIаштIехьдаьлар лаьрхIачул дукхагIа мехкдаьтта запасаш хилийта. Капитальни гIишлош хьалъяра план 104,1 процент кхочашъяьй, керттера фондаш болх бе йолаялийтара задани а къахьегама овсарле лакхъяра план а тIехкхочашъяьй. Бурувдеттарама диъ шерен ах шерен планал совгIа техад 31,6 эзар метр бурув. Цу юкъа мехкдаьтта даьлла керда кхо моттиг хьа а вийлла «Iаьржа дошув» даха доладаьд. Иштта хьайийлай газ йоахла цхьа моттиг я.

Уж толамаш даха вIаштIехьдаьнна производствана Iилман-технически разработкаш юкъейхьярах, дикагIа болх беш йолча оборудованеи технологехи пайда ийбарах, къахьегам вIаштIехьбинкхар эрга я доахаш тоадарах, цун эффективность лакхъярах. ЦхьайтталагIча пятилетка дIалхача юкъа бурув деттача технически прогресс елга хиннад укх лоцтамагIа: хIанзарча хано дIа ма деххара йола кердеи низ болеи оборудовани дIауттаьй тишъенначоа метта, лаьттан чешкара чIоагIа тIоанаш дохаде низ кхоачаш йолча бурильни инструментах пайда ийбаьб, скважина сихагIа чIоагIъе таро хулийташ йола обсадни турбаши приспособленеши, автоматизированни системаш юкъейоалаьй. Уж балхаш дарах Iалаьмате боккха пайда хинаб бурув тохача, мехкдаьтта доалла керда моттигаш тохкача.

1981 шера денз таханалца тийхкай, дIахо техкарг а я мехкдаьтта тIоаналкхара хьадоагIаш йола «Iаьржа дошув» дукхагIа хилийтара йола промышленни методаш. Масала, тIоанашка хакха давлени йола гази Iьи чуахийтай, тIоанашта юкъе цIи а йоагаеш, цIендаь мехкдаьтта хьалаккхара процесс юкъейоалаьй, поверхностно - активни вешествош а (ПАВ) еттаж скважинашка чуахийтад хий. Уж а кхы а билхаш дарах вIаштIехьдаьннад лаьттан чевнашкара «Iаьржа дошув» цIенагIа хьакъоастаде а из дукхагIа даккха а.

1980 шерацa нийсдича лаьттан кIал текущи ремонт ярга хьежаш скважинашка болх ца беш латташ йоаккхий йола ха кхозза кIезигъеннай. иштта кIезигIа соцаь лоаттаю уж нефтегазосбора коммуникацешта сихагIа ремонт ярца а. Автоматизаци яь хинна технологически производствени объекташ комплекси автоматизаци ярга яьхар цхьайтталагIча пятилетка шерашка. ХIанз укх сахьате мехкдаьттен гази йоахача кхойтта цехах ворхI комплексни автоматизаци яь я. республике дерригa доаккхача мехкдаьттахи газахи 90 процент дар лу цар.

ХIаьта комплексни автоматизаци елга доагIача хьисане дIадахийтац мехкдаьтта доахача скважинашка датчикаши дебитомерни устройствоши ца хиларах. уж чIоагIа эшаш я дукха гази хийн долча скважинашка мел мехкдаьтта да хара.

Мехкдаьтта даккхара интенсификаци яра доархIамегIарча лостамех цаI ба «Iаьржа дошув» даккхара технологена химизаци яр, цо таро хулийт тIоанашна хьалуш дар дукхагIа хилийта, мехкдаьттацара асфальто - смолисти отложенеши парафини сихагIа дIакъоастаде, турбаш чура мукхъоарийоаша гIулакх де. ЦхьайтталагIча пятилетка шерашца шоала а кхы тIех а дукхагIа пайда яьцаб химически реагентех. Уж балхаш дергда шийтталагIча пятилетке а.

Iилман - тохкама институтий разработкаш юкъейоаладярах цхьайтталагIча пятилетка диъ шерен ах шерен «Грознефть» объединене коллективо даьккхад 1,5 миллион тонн мехкдаьтта, паччахьалкхена 40 миллион сом пайда я беш. ХIара болх беш йолча скважинашка дIадодаш дар 4,8 процент лохдаьд. Дукхьаь «СевКавНИПИнефть» институто цхьайтталагIча пятилетке оаьб 165 Iилмин-техническая, еннай 72 изобретени, царех шинненна доазол арахьарча мехкаша патент а лун.

Из иштта дале а, производствана интенсификаци ира балха тIа хIанз а цIенхаштте ра кхоачамбоацараш нийслу объединене. Масала, тукха хIаларча юрашка мехкдаьтта доалий хьожаш я Малгобекски УБР коллектив 1988 шера денз. цхьабакъда, хIанзалца цу даькъе цуна карагIдаьнна ер ма дий хIама дац.

Эшаш йола оборудовани прибораши ца хилар бахьан долаш болх бе йола ца йолийташ латт Харабидинский ахача моттигера скважинаш. хIана аьлча, мехкдаьттаца увш да сероводород. Цунца хьваадена шийтталагIча пятилетке буровой установкай къьаьнара парг лоралра сиха хьае езаш я хIанзарча хино дIа ма деххара йола БУ-6500, БУ-8000 яха установкаш, цар таро хулийтаргья 6500—8000 метр кIоарга бурув тоха. ТIаккха хийша вIаштIехьдергда тухи кIаларча юрски тIоаналта тIакхача.

ХIанз а тIехьа мехкдаьтта даккхара интенсификаци ира дукха балхаш де дезаш я «Старогрознефть» НГДУ коллектив. Укх тIеххьарча кхаь пятилетки шерашка карарзаяьй цига дукха технологически процессаш — турбашта чукьарча мехкдаьттаяа дилзульсаци елга, мехкдаьттапроводий коммуникацеш мукхъоаргйоацаш гIулакх делга, скважинашта кислотни обработкаш ира методаш эрга а йоахаш товелга, иштта кходотех, цун чопех пайда ийбар тоаделга. Мехкдаьтта тIоанашта низ тIалоаттабара методаш Брагуны. Ястребини яхача моттигашка мехкдаьтта доахача юкъенихьар, цIенача технически хина метте цхьа пайда ийца хий тIоанашка чу а ухийташ. Шерра пайда эц мехкдаьтта тIоанех Iы, шелочь цига чу а ухийташ. Укхаза пайда эцаш я дукха керда оборудовани, машинаш, механизмаш агрегаташ. блоки кустовой насосни станцеш, «Спутник» яхачар хьисане йола автоматизированни газомерни установкаш, кердача тайпаех йола мехкдаьттагазови сепаратораш, скважинашта капитальни а лаьттан кIал а ремонт ю установкаш, кхычараш.

ПРОИЗВОДСТВЕННИ процессашта автоматизаци еш а дукха балхаш даьд. Еррига производствени объекташ автоматизаци ль я. НГДУ хьал а яь болх бе йолаялийтай АСУ хьалхара аргIа, цо механизаци яьй учет во - вычислительни операцеш тo. Керда техникеи технологии балха юкъейоаларах Х пятилетке укхаза баь пайда 14,6 миллион сома маьха бар, хIаьта хIанзлехьа цхьайтталагIча пятилетке баьр — 16 миллион совгIа сома маьха бе.

ШийтталагIча пятилетке «Старогрознефть» НГДУ балха тIа керттера лостам а хина дIаоттаргда болх беш йоача мошносташтa реконструкци модернизаци елга, кулгашца деча халача балхашта механизаци елга. Производстве дикка дукхагIа пайда ийбе лаьрхIад кердадарех.

ХIаьта а хIанз а тIехьа мехкдаьттахой балха тIа долаш да кхоачамбоацарех дисараш а, цхьан даьнье цар торм оэ етт автоматизаци механизаци яра долча балхашта. Иштта дувц цу гIулакхах Горячеводски УБР начальника А. М. Акбулатова: бурув тохача кулгалдарен къахьегам вIаштIехьбаккхарен автоматически система (АСУ БТ) вIашагIйоллача чIоагIа халонаш нийслу. Цун бахьан — отраслевой институтaш уж балхаш дара кийча ца хилар. Цудухьа скважинаш хьалъелга дIаьх а луш, министра приказах шоза корректировка е езаш хилар уж хьалъяра плана. Дика яц арахецаш йола тIахьожамей автоматизацеи средстваш, царна эшаш йола еррига запасни оатхалаш хилац.

Грозненски «Промавтоматика» НПО коллективо кийчъяь автоматизированни система тохкаш я Северо-Брагуны — 16 йолча скважине. Цо вIаштIехьдоалийт бурув тохара процесса керттерча параметрашта регистраци е (еррига — 11 параметр). Цу системана юкъейоагIа ЭВМ, цо бурув тохара параметрашта расчет ю, осложнени а авари а хургйий хайт. Из Iалаьмате боккха лоархIам болаш да бурувдеттарашта. Цхьабакъда, «Промавтоматика» НПО бехкагIа гаьна даьннад цу достанагIа деш дола балхаш. Кхоачамбеций приемочни тохкамаш цо ду кхоалагIа шу да, аьлча. Керттера кхоачамбоацар да дика датчикаш ца хилар.

Е. МАЛОВ,
«За нефть» яхача газета болхло.
Б. КОСТОЕВ.

РАЦИОНАЛИЗАТОРАША БОЛХ ЭРГАБОАХ

Малгобексни УВР коллективо воркӀ эзар метрага кхачалца бурув а деттаи, лаьттан ченаш тохк меттдаьтта дехаш.

ЧӀоагӀа чоалхане гӀуллакх да из, хӀана аьлча, лаьттан тӀоврашт тедача моттигаш нийслу бурув дӀалувцаш, хьовза да луш. Цудухьа осташ сиха аьрхӀлу. ХӀаьта цӀевладараш дӀаоттадара дукха ха эш. Фу дича баккъахьа да? Из дош къоастадара дикагӀбола рационализатораш Н. Картоев, М. Тагиев, М. Хадзиев юкъебоагӀаш йола группа вӀашагӀъеллар. Бийса яххалца багӀар уж чертежаш тӀа.

Лехаяоа корадоагӀа. Бурув тохара долча остай балха хӀ ӀӀаьхъе, из кӀоаргагӀа тоха а цуй механически сухал айъе а йиш хулийта корла метод корайир царна.

Бурувдеттараша уж осташ шоай балхи юкъедоаладарах хӀара скважино иш эзар соагӀа сома маьха пайда бу.

Шоашта кераг1даьннача хоачим баь Ӏе дига ца хинача рационализатораша кхы хьем ца беш цхьаькха а кердадар юкъедоаладир.

Масала, маркхала дикагӀа фильтраши яра гӀо деш йола гумвитно - калиеви реагент. Цох боккха пайда эц бурув тохача балха тӀа, углещелочни реагента метта из юкъе а йохийташ, хий дукхагӀа чуувза, сувсара тӀера йолча лоабат боалдача породах дикагӀа бурув чакхдалийтара новкъостал деш я из. Лоамца аьлча, хӀара скважинана кхо эзар гаргга сома маьха пайда лу вай юцачча реагенто а.

Производства чура тароваш лехаш а царех леррттӀа пайда эца а гӀерт укхаза. Цу гӀулакха тӀехьа керттера лархӀа деза болхлоша дӀадоладаь дикадар, цар инициатива хадданза хьаллувцаш хилар.

Управленера бӀаь совгӀа болча рационализаторех, изобретателех нийсса ахаш мугӀарера болхаой ба. Масала, управлене дикагӀвола рационализатор ловрӀаш за слесарь М. Дзейтов. Массехк предложени яла кхийнад цун укх шера. Царех кхоъ хӀанзале балха юкъейолаьй. Иштта механика Г. Алероева ена кхоккхе рационализаторски предложени дика мах а баь производствана юкъейнхьай.

Мa хулла дукхагӀа болхлой цу гӀулакха юкъеоза тӀерташ къахьег технически отдела начальника Картоев ӀнИса керте латтача рационализатори балха служба. Масала, дукха ха йоацаш укхаза чакхъьйнхар «УБР дикагӀаола рационализатор» яха хьажар - конкурс. Цига шоай технически говзал хьахьекхар дукхача къокача болхлоша.

Наст - наста бурув тохача бригадашна, цехашка хул служба членаш.

Шоай балхах дувцаш Т. Картоева йоах:

— Къахьегамхоша енна предложенеш оаха дукхагӀа теркаме эц, хӀана аьлча, цу оборудоване тӀа болх бераш уж ба. Цудухьа царех доакка гӀалаташ царна дикагӀа дова. Уж дӀадахара пайдане дар юкъе да безам болаш волчоа новкъостал ду оаха.

М. БАРАХОЕВ.

Керттердар: бекхтокхами дисциплинеи

КЪАМАЬЛАШ А ДАЬ ДӀАКЪАЬСТАР

«Грознефтеоргси н т е з» объединенена чу йел йоагӀача подразделенешта ремонти балхаш деш я «Грознефтехимремстрой» специализированни трест. 1985 шера хьалхарча ах шера генподрядагӀа а шоай низаца а ремонтни балхаш дара план тӀехкхоачашъьй цо. Заводашка 13 капитальни текущи ремонташ дьй тресто. Хьалдаьдаьнккад 25 квартирах дола цӀа. ЭЛОУ-АВТ, ЛЧ-35 яхача механизьта чакхдоахача установнашта капитальни ремонт яьй. Цу дерригача дикача хӀамаех доккхал деш дийцар дукха ха йоацаш тресте хиннача партийно - боахама активе.

Цхьабакъда, тахан даьхача толамех дувцарах доалаш дац гӀуллакх. ДукхагӀа дувца дезо кхоачамбоадарех, дика дисарех, хӀаьта уж кӀезига дац. Масала, треста чувоагӀача шоллагӀча специализированни ремонтни гӀишлои - управлене СССР 50 шу дизара цӀерагӀча Грознески химически заводе спирт доанихача установнана ю капитальни ремонт дукха брак йолаш яр, цеолитни установне бытовой помещени товечи пенашта тохи плитка а во техаяр.

ЗӀамигача механизаце база участкана ремонт е еза ханаш хӀара шера тӀехьабоах, мел эша материалаш проектно - сметни документаци доалаше. Шоай болх леррттӀа вӀаштӀехьбаккхац номераш 1, 2, 3, 5 йолча ремонтно - гӀишлои управленеша а. Яхьа экранаш тӀа бӀаргагуращ бутт хьалха котало яьнхача наьха цӀераш я.

Къахьегама овсарле дакхьяра чӀоагӀа гӀо деш я хаддаза болх беш йола производственни совещанеш. Бакъда, уж треста управленашка вӀалла йолаш а яц.

Ерригача къахьегама коллективаша дог раьза долаш тӀанйцаб корта бохабу малараш меларашцеи алкоголимацеи хьадда къовсам лоаттабара бола сацам. ДикагӀча оагӀораьа кӀезиг-дукха хувцамаш хиннад вай ювцача «Грознефтехимремст р о й» треста а. Бакъда, сел ди вовкхий ве хӀама-м дац укхаза. Укх шера 20 саг медицински вытрезвителе нийсвеннав, ялх саг общественни порядок телхарах бехктокхаме ваьв. 1985 шера хьалхарча ах шера ялх процент балха ха вехьа йоаьй.

СССР 50 шу дизара цӀерагӀча Грознески химически заводера установка тоеча нийсъялйёта брак (вай лакхе хьоахадир цох лаьца) духхьал къахьегамех производственни дисциплина во хилар бахьай долаш хилар. ДисциплинагӀара хьаболалу цун овла. Из дукхагӀча дакъе инженерно - технически болхлоша тӀахьожам во лоаттабар бахьан телаю.

Капитальни текущи ремонташ яра балхаш дӀадоладеча хана треста кулгалхой чӀоагӀа кадаш хул болхлой тӀаьц, яхаш. Вешта, мишта тоъаргба уж, дукха нах балхара дӀабувлаш хилча. Цун бахьан — къахьегамен бытовойи хьалаш во хилар. Цигара хьахул прогулаш, балха хана корта бохабу малараш мелилга, нах «дӀаьха сомаш» даха договорагӀа болх бе ухилга.

ХӀана треста администрацеи партийнии, профсоюзни организацеи наха эттара хьалха да дезар фуд аьлча: из да леррттӀа къахьегаргдола хьалаш вӀаштӀехьдахар, нах шоай балха моттиге тӀачӀоагӀбар. ХӀаьта из хийцца дулургдолаш а да.

Цу дерригача кхоачамбоарех дийцар активе. Бакъда, уж дӀадахара хьадла нькъаш белгал-м даханзар. ТӀанкха малагӀа пайда ийпар цига гулбеннача нала? Даьсса къамаьлаш а даь дӀаюха къаьстар. ЦӀаьхха вӀашагӀкхийтача юха а цох дувцаргдолаш...

З. АЮВОВ.

МИШТА КХОАЧАЩДУ ДЕКХАРАШ

МАСАЛ ГОЙТАШ КЪАХЬЕГ

Шелковской района «Путь к коммунизму» яхача колхоза № 1 йолча механизированни отряде карара шу долалуш хозрасчети бригадни подради юкъейоалаяра хетаь собрани хилар. Фуна лаьрхӀа люцерна кхеелге керттера лостам болаш я мехотряд. Цуа совгӀа цо хьалхеду «400 гектара тӀа ка бола ялат, доакъара лаьрхӀа кхы тайпа культураш.

Мехотряда партгрупорг йолча Коломенская Ирива Ефимоанас кхетадора мехотряде хьалхашка латта декхараш кхоачашдара цӀенхаштта балхаш вӀаштӀехьдаха дезилга. Бригадни подряд ювцаш укхаза къамаьлаш хиннадор дӀадахача шера а. Укх шера хьалхашка оттадаьраш къаьстта доккха декхараш дар. Иштта, мехоъряд декхарийла яр хӀара гектара тӀара 27 центнер в йовкхаш ка бола ялат чудаь, 72 тонн люцерна гӀ дакхи, 1200 тонн гранулаш кийчъяра моша доакъар Ӏалаьще.

Уж гӀулакхаш кхоачашдара отрядера механизатораш оарцагӀбахара тӀаберзабаьбар 11 коммунист чувоадаш йолча партгрупо юий болх. Царех дукхагӀбараш механизатораш ба; Коммунисташ ба берти цхьоагӀон йолаш коллектив хилийтар, хьинаре къахьегилга дӀадоладаьраш, хӀаране бехктокхам лакхбаьраш. Кертте дувц планаш кхоачашъяра, къахьегама дисциплина чӀоагӀъяра, механизатораштa юкъе шерра ять йоаржаяра дешаш.

Хозрасчето дӀадех хӀараме баьча балха учет нийса лелаяр. Из дика лелаю партгрупорг йолча цеха экономиста И. Коломенскаяс. ХӀара бетта анализаш ю, уж дӀайоазийт болхлошка. Коллектива собране дувц балха юкъе нийсдалийта кхоачамбоацараш. Бекхе барашнара доагӀар хьадех, къаьстта белгалбоах болх во бераш.

Социалистически ялъ вӀаштӀехьйоаккхача нерда хӀамаш юкъедаьха дезилга хьахьекхар коллективни водрядо, — аьлар отчетно - хоржамия собрани йолаш Коломенскаяс. — Хьалха дӀаякача хала дикагӀбараш къоастабора балха нормаш кхоачашьярга хьежжи. ХӀана терхаме эц хӀаране балха юкъе дакъа лацара коэффициент. Хьалхалаттарий мугӀарагӀа болаш хьабоагӀа коммунисташ Якушко Николай, Димитров Григорий, Кудряшов Федор.

ХӀара бутт массаза бала ю балха итогаш. Нагахьа санна механизатораштa юкъе во болх бераш нийслойя, партгруппа собране дувцш оттаду цар дош. Из дийцачул тӀехьагӀа дикагӀа дӀабода мехотряда болх.

Партгрупа цуй низ кховчар ду коллективе кхетама болх дикагӀа дӀабахьара а. Коммунисташа газеташ деш, беседаш ю. Дукха балхаш даьд болхлошта КПСС ЦК апрельски Пленума решенеш дӀайовзийтара. Малара дукьала дира къовсам лелабара.

Партгрупорго санна мехотряда болхлошта кхетам балара, цар къахьегама дисциплина чӀоагӀъяра шуй низ дӀанхоачар ду политинформатор волча агронома Н. Куценна а. Доазол декхарча механашкарча хьалех лаьца а дукха дувц цо.

Пхи шу да партгрупо цу мехотряда шуй влияни ю. КӀа кхедара дкъ шера план 121 процент мукх баккхара 127 процент кхоачашъый цуи механизатораше. ХӀаьта укх шера нӀа хӀара гектара тӀара 28.2 центнери мукх 27,4 центнери а йоанкхаш чуийцад ялат. Дика хьалкхеьй гина лаьрхӀа люцерна а.

Е. ФАРНИЕВА.

Назраневрча «Сельхозтехнике» шофер волаш болх беш ва Гагиев Хаваж. Цхьа бутт дӀабахийтац цо мовкьаш дӀа юха кхахьара план дикка тӀехкхоачаш ца еш. Цун къахьегам белгалбаькхаб сийлен грамотащеи премещех.

СУРТА ТӀА: Назрановски «Сельхозтехникаа» шофер Гагиев Хаваж.

В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ДРА. Апрельски революци хинначул тӀехьагӀа дьайсагӀача ерригача хана реакцеи американски империализман низаца хьаллоацача герзаща нийчъаьча душманий бандаша леле а дьйд, хӀана леле а ду Афганистана Демократически Республикана дукьала зуламе гӀуллакхаш. ДукхагӀча даькъе контрреволюционни бандаш Афганистана доазол тӀа хьатӀаух лоалахарча Пакистанера тӀаваха хала долча лоамаш моттигашкарча дукхазача караваний наькъашка гӀолла. Доазол йистера уж тӀехьбувла моттигаш дӀакъовла декхар да, дукха ха йоацаш вӀашагӀдехача доазув лорадеча эскарий.

СУРТА ТӀА: воккхагӀвола капитан Тазагуль ва доазув лорадеча белгалбаьннача революци лорасрий группаца къамаьл деш.

В. ЗУФАРОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Эксперта хетар

«СЕДКЪАШКАРЧА ТӀЕМАЙ» ПРОГРАММА—МАШАРА БОЛА КХЕРАМ

Малхбузен Германе «Дойче фолькецайтунг» яхача газета тӀа араьйккхай «Сагота болча Ӏилмахой союзе» председатела, США Ӏилмай Къаман академе члена, профессора Генри Кендалла «седкъашкарча тӀемай» американски программах йола шит а яь из интерелье хьалхаенка. Цхьаддахьара лоаш яхь АПН.

Укх шера май бетта США Ӏилмай Къаман академе 700 совгӀа вола член, царца Нобелевски преме 54 лауреат а волаш, США-и СССР-ий правительствашка кхайкар космоса милитаризаци ярца дувзаденне даш йола дерригa гӀулакхаш совцадега яь дехаш. Из гӀулакх дӀадоладьр яр американски «Сагота болча Ӏилмахой союз». Цунна юкъе вода Ӏилман-технически прогресса цхьалолча лостамаша адамлеи ваьяра еча влияние сатем боабеш вола 100 эзар совгӀа Ӏилмахо. «Герз дӀадаккхарек маьршача гӀулакхашка атомни энергех пайда эцарей проблемаш йоцшхаш бокха болх бу цар.

— «Дойче фольксцайтунг» яха газет кхайкад «Сагота болча Ӏилманхой союза» председателга, США Ӏилмай Къаман академе членага, Массачусетски технологически института профессорга Генри Кендаллага цхьадолча хаттарашта цо мел далар дехаш.

— Профессор Кендалл, аргдар Ӏа космосах тӀеме гӀулакха пайда эцара проблемашта компетентни воацача «къаьрча американцага», нагахьа санна президент Рейгана ялачет цӀена оборонителаи хьакъехьарен ялх США кхерамзлевоах да яхаш духьача тохара долча космически герза системаш хьаьра дукхаьла хӀана дукъ Ӏа, аьнна цо хьайга хаьттеча.

— Рейгански администраце оттаьча «седкъашкарча тӀемай» программа вӀалла тоац США-и цар сохаммийн кхерамале. Тохара дола гера ше оборонительни гера да, ала йиш нолаш дац. Геттара кхыча гӀулакхашта лаьрхӀа да из. Цуа совгӀа, Рейгана программа яйне а иц герза эффективность гучалкхара гӀодерзола цӀена тохкам бара программа.

Машара кхераме да лора валара системе дегӀаахарца цхьана США наступательни герзни арсенал шерлуш хилар а. Кхыметтел эттара хьалха кхоссара долча атомни герзаца цхьана йоккха йоаца оборонительни системна а кхераме я СССР а ерригача адамлена а.

1983 шера 23 марта ше къамаьл деш президента Рейгана хьадийхар кхыча оагӀорахьара хьоп луш тоха хӀема латаргйоацаш США йиза лораергйола «йохаургйоаца чӀоагӀала» хьаелга, Технически хьакъехьа йиза лорадергвола чӀоагӀало хьекхургьяц, из юкургья, оалаургдола Ӏилмахо а е тӀема эксперт а коракоагӀаргвац. Бакъда, нагахьа санна хьаттана юкерча арбиташ тӀа хӀама лохадера боккха низ болеи геттара кийса кхетеи эттара хьалха тохара дола ядерни герз оттадарца цхьана США-с мел дале а иштта йола космически «оборонительни» система хьайой. ТӀаккха цо вӀашагӀкхийтта Штаташ эттара хьалха хӀама тоха плац оттаеш а кийчлуш а я, хьана кхы а чӀоагӀагӀа дегабуам байзарба СССР-га.

— Иштта йола йиза йоаца оборонительни системе наха хьаль хургья хӀанза а оалалургдий?

— Хьада иштта хургья оалалургдац. Цхьа хьадда, мела лоразалара система, сона хетаргахьа, укх гаргарча 10 — 20 шера хьалургья. Бакъда, из йийца программе я Рейгана программа дӀа а кхайхаь, из кхоачашъяра гӀулакхаш де долалаьча дийнахьа дена адамлена тӀа «седкъашкарча тӀемай» кхерам оттабаьр.

«Стратегически оборони система» кхоачашъяро Советски Союзе хьадайтаргда цуна жоп душ дола цхьа дола гӀулакхаш, масала, США хьаеш йола оборонительни системе эшае могаргдолаш тӀатаӀаре долча ядерни герза арсенал лакхъергья. Из дийцар американски тӀема экспертащ а иштта дола хӀама дийза дарг йй хилар белгалдаьккхача советски оагӀоно а. Из да ядерни герз кӀезигдарах цхьаькха тайпара барт бедга ца хулийташ шуй оборона чӀоагӀъянза аргйоацача СССР оттаеши дола «седкъашкарча тӀемай» программах тӀехьагӀа хьалувлача вочарех цхьа хӀама.

— «Сагота болча Ӏилманхой союзо» арахийцар «седкъашкарча тӀемай» программана духьала волча 700 американски академико кулгаш кӀал яздь тӀахьехам. Ала, бакъъала, герза воалагӀча системана эттара хьалха духьалбаьнибий американски Ӏилманхой?

— ХӀаа, из эттара хьалха даь хӀама да. ХӀанзале а США Ӏилмай Къаман академе ахьнея дукхагӀболча членаша кулгаш яздаьд тха тӀахьехаме кӀал. ХӀанз царех дӀанхийтаб цӀи хеза массехи бӀаь Ӏилмахой, царех ахьнел совгӀа бола Нобелевски преме американски лауреатам а болаш.

— «Седкъашкарча тӀемай» проблема дӀтайоалаш Ӏилманхой хила боагӀаш хӀана дера Ӏа?

— «Седкъашкарча тӀемай» программе дегӀайоагӀаенга Ӏилма прогрессах тайша да. Цу тайпара Ӏилмахой йиза боньо я цу деша хьакъехьа шоашта хетар ала. Цу тӀа цу программо йохалра кхераме оттаю хьаллагӀа кулгаш яздь йола договораш соглашени, масала, ОСВ иштта хӀанз еш йола гера кӀезигдарах йола переговораш а. «Седкъашкарча тӀемех» тӀехьа хьахургйа, аьнна хета водараш адамленна геттара уизара да, цу программана духьала тӀехь-тӀехьа дукхагӀа нах а боах.

— Миштa дӀатӀаийцаб шун тӀахьехам дукхача наха а прессо а.

— Реакци керттерча даькъе дика хилар. Дукхача нахига даьча хаттаро хьахьекхар американски халкъ «седкъашкарча тӀемай» программа дакъе кӀоаргга хьакъа долаш хилар. Хаттар даьча нахах дукхагӀбараш «седкъашкарча тӀемай» планашта духьала хилар.

— Европера цхьайола правительствашa коммерчески технически хьакъехьа шоай тӀехьайясар бакъал долаш «седкъашкарча тӀемай» программа оттаеча юкъе дакъа лаца йиш ца хилар ноакъа долаш я. Программа коммерчески декхе деш долча тохкамашех гӀулакхашех коммерчески пайда бергбола экономически результаташ а лургья, яхаш дувц. Фу аргдар Ӏа цу хьакъехьа?

— Аз массаза а чӀоагӀдергда «седкъашкарча тӀемашнара» коммерчески пайда баккха гӀертилга кхераме, Ӏоцадалал хилар. «Седкъашкарча тӀемай» планаш кхоачашъярга дӀаухийтача капиталаша гаьнна дукхагӀа пайда лургбар. Нагахьа санна кхоачашъе езача проблемашка уж дӀаухийтаре. США из ахчи дӀадохийталургдар тоахьара Ӏалам лораергa е транспорт дегӀайоалаярга. Тханцига я шоаш кхоачашъяра юкъарчаа йоацаш капитал дӀадахийтача дикагӀдола бӀаьш проблемаш, космически герза кхерам тӀаоттабеш йола система хьайрах кхы тӀа пайда бахьарба, аьнна хета дуцца йоагӀа экономически результаташ а йоацаш.

«Седкъашкарча тӀемаштa» болча пайдана йола аргумент цу кхерамеча программо кхы тӀа пайда бахьарба ятар вӀалла аьттув боаца хӀама да. Цуа совгӀа, са белгалдаккха безам ба укх тӀехьарча хана американски правительство оборона хьакъехьара технически информаци хьайла лоаттае, цу тӀа кхачара доазув оттаде гӀерташ хилар. Цу тайппара, нагахьа санна Европе цу «седкъашкарча тӀемай» программе цхьа дакъа а кхоачашдеш хуле, цу тохкамех хьахулар тӀехьатӀехьагӀа доазув оттадеш хьайла хургда, кхыча мехкашта цхьаккха пайда-а бергбац.

— «Седкъашкарча тӀемай» программана юкъе дакъа лаца Европе духьалберзи йоах евроейцаш цоллагӀа лоархӀаме мара хургбац цу юкъе. Бакъдий из?

— Дийза бакъда.

Рейгана администраци йоах, герз космосе дакхьара шиъ оагӀорахьара тӀахьожам доатталургбац.

Из бакъдац. Космически герз ца могадарах йола договор кулгаш яздь хила йиш йолаш я. Герза йоккхий системаш оттаяра миштай хьажари хьайла доххьалургдац. Тохара дола космически герз ца мегийтаи хилара договор отталургья, цуйна тӀахьожам лоаттабе хала я дац. Со чӀоагӀагӀа тешаш ва иштта йола договор СССР-ей хӀаьта иштта США-ей тӀаэц а оттае а могаргйолаш хиларах.

— Космически герза ца могайтара хӀана а барт бе тӀехьа бац, аьнна хетаж ай хьо?

— Ва, сона хетачоа-м, тохаш дола космически герз соцаде тардалийта чӀоагӀа хьаштдолаш я Советски Союз. СССР правительствас хьадда хьаккхайнадаьд тӀехьагӀа гера дӀадаккхара переговораш яра кхераме динна ца Ӏеш, долаш долча договорашта а кхераме я «седкъашкарча тӀемай» программа, аьнна. СССР-о хьахайтад, нагахьа санна США-с «седкъашкарча тӀемай» программах долча дешай хьакъехьа маькарагӀа йола политика ца лелайой, хӀанз еш йолча переговорех цхьаниха хӀама хург ца хилар.

(АПН).

Йоханнесбурга африкански пригороде — Соуэто хиннай дукха нах юкъе болаш апартеида политикана духьалари демонстрацеш. Си-Би-Эс телекомпане хоам бечох, эзараш африканцаш арабаьннабар улицашна расови сегрегаци а массови репрессеш а соцаега дӀадехаш.

Царна жоп душ новкъостала эскараш дийхадар правительствас Чурбаьннача расисташа боккъонча туржаӀа оттадир укхаза. Демонстранташта духьала даьхадар дошлой доакъош, тӀаккха шоай гӀулакх дӀадоладир хьамча ихорчашеи бӀаргех хий ухийтача газой. Демонстрацеи дукхача доакъашхошта царна юкъе кхуеш боагӀараш а болаш, чӀоагӀа зулам дир расисташа. Городе эккхаэ кхерам бола хьал латт.

СУРТА ТӀА: эскарий патруль я Соуэто улицашка.
АП телефото — ТАСС.

ӀА ГАЬНА ДАЦ

«Аргунводпром» объединенена чуйоагӀача Карабулакерча рудай йоаца гӀишлошматериалаш арахецача заводa керттерча инженера С. Арсамакова дувц:

— 1985 — 1986 шерашка Ӏан замалахьа предприяте болх ритмично дӀагӀоргболаш дукха ремонтни балхаш де чакхдаха дезаш. Хьалхха а тхоашта мел эшаргйола материалаш белгал а яьха план оттаьяр оаха. Из план «Аргунводпром» объединене дӀа а яхийтаяр, бакъда, тахачнерча денга кхаччалца эша материалаш хьаеннац тхона.

Кхы а дукха объективни бахьанаш кхийлар керттерча инженера. Цунга ладийгӀача моттар ше мел долча хӀамана бокхе яр объединени йолаш санна.

ГӀулакх ма дарра техкача гучадаьлар Ӏай болх бара завод кийча ца хилара дукхьал цун кулгалхой мара-бехке боацилга.

«Аргунводпрома» генеральни директора заместитела Арсанов Мухьмадаца цхьана завода керттерча инженера С. Армакова кабинете къамаьл хилар тха дукха ха йоацаш. Заводе ремонтни балхаш дара мел эша материалаш объединене йола дукиха ха я. Бакъда, уж дӀаяхьара сагота бац завода керттера инженери снабжене болхлойи, йоахар Арсанова. Цигга гучадаьлар завода лаьрхӀа 30 кубометр хьу, мел эша кизгаш, битум, руберонд, кхыйола материалаш дӀахьо объединене кулгалхоша массехказа аьнна хилар а завода уж хьакъоастаьь хилар а.

— Харц хӀана лув хьо цхи кубометр хьу мара кхы шоашта хӀама еннац, яхаш — Арсанова аьнча юха ала дош кора ца доагӀаш висар Арсамаков.

ХӀанз хьожаргда вай малагӀча хьале я завода цехаш, бытовой помещенеш? Дообильно-сортировочи кхо цех я заводе керттера лоархӀаш. Цига мел латта оборудовани капитальни ремонт эшаш я, кердвучнна хувца езаш йола дикка ха я я. Цу деша ший теркам тӀабаххийтаб дукха ха йоацаш заводе директор хьожаваьча Ю. Албакова. Цхьадола гӀулакхаш хӀанзале дикагӀча оагӀорахьа хувца вӀаштӀехьа а даьннад цуя. Из иштта дале а наьха балха моттигаш воча хьале я. Йоачан хиача ше ма доагӀа хий чуух ерригача цехашка. Сигале бӀаргагуш да тховаш.

— ЧӀоагӀа хало оз оаха гуралла а Ӏай а, — дувц завода къахьегама ветерана Кодзоев Закречо. — Гобаьккха чуьсех мух лакхера ӀотӀадеях догӀа. Дукхача хана деиз ер бала качарбанкха ца могаш лел тха кулгалхой.

— Мел эша материалаш оаха шоашта дӀалуше а, уж ханнахьа дӀа ца лхьараз соагӀа, кхыметтел балхаш дара эша ремонтни группа а вӀашагӀъелав яц аккар. — раьза вацар М. Арсанов.

Из иштта хӀинад аьнна шийга хьаттача, тха прораб волча Долаков Мусса цамогаш вола дикка ха я, хӀанз тахан-кхоана яхар санна из балха арваьлча ремонтни группа вӀашагӀтохаргья-кх оаха, — аьлар Арсамакова.

Ремонт е езаш я завода электромеханически участок, центральни склад, транспортни цех, механически мастерскеш, котельни, кхыйола лоархӀаме участкаш. Дукха балхаш да цига де дезараш. хӀаьта таханарча дийнахьа цӀелг цӀелгах теха даь хӀама а дац.

Завода мел эша бийдал доаттаяра чӀоагӀа лоархӀаме да транспорто хадданза болх бар. ХӀаьта чӀоагӀа хало оз водителаша, ремонтникаша еха машинаш тоаеча хана. Шиъ-кхоъ машина мара тоае йиш йолаш яц помещени. Аьхки-м ара а тоайора оаха транспорт, яхаш летгъ водителаш, слесараш. Бакъди гураьа, Ӏай чӀоагӀа хало оз кхыметтел машина тоаяра тоае йиш йолаш яц помещеша кӀоагаш а дац боксаш.

Из сурт дика бӀаргагуш да кулгалхошта. Бекха кӀалхара бовлара бахьанаш леха гӀерт уж. Бакъда, доаца балхаяош корадоагӀаргдац мелла уж лехе а. Карабулакера рудай йоаца завод Ӏай болх бара кийча ца хилара бехке бараш цу завода кулгалхой мара бац. Дика денача хӀара денах, сахьатах пайда а эцаш ма хулла сихагӀа дӀаладе а чакхдаха а деза ремонтни балхаш. Тахан йӀайха яле а шелал гаьна яц.

А.-Г. УГУРЧИЕВ.

КЪАЬНА А КЪОНА А БАРАШ

Шоллагіча физкультурно-унахціенон шоаттдение программе эьаха дІадахкучу нийсйина дукха а сакъердамеш гІа яр. Из унахціенон цІей дІадоладелар эдер дукхадезчар клуба доакъашхой вдарца. Малчa наха 1000, кхалнаха — 500 метр лаьрхІа йола из кросс дІайолаелла кІарв доакъашхо медицински тІахьожамах чекхвала везаш вар.

150 сог совгІа гулвеннавар С. М. Кирова цІерагІча культуран салаІарен парке. Уж бергигаш в баьхкабар бІорчача денна шоай дагІ дайн унахціенон хилийтара. Шоашта хоадаь юкъмоттиг байдда чакхъьяккар массане а. Жюра аьча решенегІа совгІата сувенираш елар 8 шу дацнача Подрубалова Катяйна, «СевКавНИПИнефть» геолог хиннача 72 шу дацнача Котляревский Николайна, Любарез Валентинайна.

Унахціенонан мейваларан долча цІей йоакха программа чакхъьялар «Динамо», «Спартак» кулг - керарча ловзарий стадионашна, «Красный молот» завода, «Здоровье» яхача городоке. Дукха бар истола тІара теннис, бадминтон, волейбол, мини-футбол, городки санна долча ловзарашка дакъе лаца ловраш а.

ФОС штаба лаьмтин сувенираш дІаелар унахціенагІа, денна долашагІа, маькарагІа барашта: волейбольни турнире «Автоспецоборудование» заводен «Швейбыт» объединении вакалашта нийсса бараш кхы бацар, мини - футболах йолча турнире котало яьккхар НохчГІалгІай гІишлошъяра управлене чуйоагІача «Аргунски цІенош дечв комбинате футболисташа. Городокех ловзарах котало яьккхар «Красный молот» заводе викалаша. (ЦхьоагІа сурт). Царна совгІата коза Кубоки физкультурно-унахціенон шоаттдан чампионаш яха цІин хьожейр. Истола тІарча теннисе дакъе лоацаш хиннача «СевКавНИПИнефть» НИИ викалашца къовсавала цхьаннена а магенавэ физкультурно - унахціенон хьалхарча шоаттдийнахьа гираш нйече призер хиннача Цечоев Абумуслима мара. ХІаьта А. Шарипова цІерагІча заводе слесарь хІинз истола тІарча теннисах чемпион хилар. Эгара хьалхара ший тайпара рекорд оттайнр цо укхаза.

«За волю к победе» яха памятни приз яьккхар шоашта юкъа Лаосера кагирхой а болаш болча № 3 йолча профессионально - технически училища волейболисташа. (ШоллагІа сурт).

ІалеьмагІе дукха наь гулбеннабар С. Орджоникидзе цІерагІча стадионе заключительни программа йолаш. Укхаза зрителашта біаргавайра «Урожай» ДСО чуйоагІача «Шоада» ДЮСШ йоаккхаІйолча тренера В. Е. Денискинас кулгалдеча художественни гимнастика къоначa доакъашхой показательни выступленеш. ЧІоагІа теркам тІаозаш яр КъулбаседІа Кавказа халкъий спортивни къовсамий тайпаш, «Спартак», «Труд», «Буревестник» ДСО викалаша велосипедаш хеккай санна йола выступленеш.

Мале сатийна аутарга ритмически гимнастика! Наьа дукхаьзеэлар из «Спартак» яхача кулг - керарча ловзарий стадионе Алла Найденовай. группа ховчашьеш а. (КхоагІа сурт).

ФОС-а баьхкабар КПСС Нохч - ГІалгІай обкома отдела заведующи Р. А. Сайханов, обсовпрофа секретарь М. Пугоева, кхьбараш.

Т. ДИКАЕВ.

В. ЕЛИЗАРОВА суртеш.

БЕЗАМЕ ТІАЭЦ

Тайп - тайпара маршруташ йолаш ба республика артисташ. Бокххача толамца Ростовски областе ший гастролаш дІахьоаш я Нохч-ГІалгІай «Вайнах» яха халхара ансамбль.

Кавказа Іаьржача форда йистерча курорташа вовкхача безамца тІанйдар СССР халкъа артист М. Эсамбаев. Форда йистера гастролащ чакхъьяннача тІехьагІа дукха а концерташ луш хургва из Крыма городашка: Феодосе, Ялте, Севастополе.

Москве хиннача Дерригдунеи кагирхойи студентийн XII фестивале шоай говзал дика дІахьоакхаш хилар вай республика викалаш Нохч-ГІалгІай АССР-а заслуженни артист Ю. Антонов, А. Димаева кулгалдеш йола «Зама» яха ансамбль, республикански профтехобразоване управлене «Орга» яха халхархой коллектив.

Р. АЛИМОВ.

НАЬХА ДЕГАШ ХЬЕСТА КХОЛЛАМ

Цхьа бутт гаргІа Нохч-ГІалгІай изобразительни искусствай республикански музее хилар Черсий - Балкхарой АССР-ча къоначa графикий выстаика. Цуи доакъошхой бар «Советски Юг» яхача зональни, ерригроссийски, ерригсоюзни, дунеи халкъашта юкъерча выставкашка дакъа лоацаш хинна къона художникаш - графикаш, Черсий - Балкхарой АССР заслуженни художникаш Меджидова Сияра, Аккизов Иоакъап, Паштов Герман.

Сиярас дукха болх бу станкови графике. Эгтаро хьалхара ший кхоллам цо хетабаьбер ший халкъа багахбувцама: фаьлгашта, илешта, легендашта, эпоса. ЧІоагІа хестаю къоначa художника вай зама, вай вахар. Из тема дика йоашх цо ший мараца Аккизов Йоакъапаца цхьана лиьча литографе серешка. Дего чІоагІа къоабалдеш тІаэц Сиярас берий книжкаш а фаьлгаш а. Царна юкъе къаьстта белгала иллюстрацеш я «Нийнг хьалхаозвл» яхача черсий а балкхарой а фаьлгий сборника цо яьраш.

Меджидова Сиярас Аккизов Йоакъапаца цхьана лиьча говзалца кийчъяь а «Лоамий поэзи», «СелаІад», «Йол хьакхар», «Цlена сигале», «Машар хилба хьа цІена», яха литографе сереш, кхыдола балхаш.

Шоай республике хоамий поэт оал Йоакъапах, хІаьта Сияра йоаз малхбоален миниатюра чІоагІа езаш а цу жанре болх бе тІакхуви а хилара.

Массане безам тІаозаш ба Паштов Германа графически кхоллам. Из дукхагІча даькъе хетабаь ба книжкашта иллюстрацеш яра. Выставке гойташ дар художникаша сурташ дийхна эІамига а донкхий а дукха книжкаш. Царна юкъе Черсий - Балкхарой художника Паштов Германа иллюстрацеш яь Кешоков Алима «Тавро», «Стихаш-стрелаш», Кайсына Кулиева, кхыча черсий а балкхарой поэтий а яздархой а книжкаш.

Паштов Германа хІара сурт кІоарга философски маІан, чулоацам болаш, ший тайпара символика йолаш да. Цуа совгІа, Герман ва черсий изоискусстве экслибрис лха жанр хьакхелаар. Цо болх бу станкови живописе, театральни спектаклашта декорацеш костюмаш еш. Дукха я цуи Черсий - Балкхароена хетаяь литографе производенеш а.

Лоаца аьлча, вай лоалахой къоначa художникаша бокхха эстетически садоІам бир Нохч - ГІалгІайчен зрителa цо наьха дегашка ІалаьматечІоагІа безаме лер ютача произведенеех латтача выставкаца. Цу лоацачa юкъа цу выставкага хьежар 30 эзар гаргга саг.

Выставка дІакъайлар селхан. Хьаьший кхоллам даькъала бувцаш къамаьлаш дир музея директора, Нохч-ГІалгІай АССР халкъа поэтесс Ахматова Раисас, республика культура министра заместителa А. Митрофанова, Нохч - ГІалгІай художникий Союза правлене председателa заместителa Н. Кузнецова, художника А. Туладзе.

Фусамдаьшта на выставка хьаеллрах баркал оалаш къамаьл дир Г. Паштова.

Республика кагирхошта бокхха эстетически нравственни кхетам луш из выставка чакхъялярах, ВЛКСМ Нохч - ГІалгІай обкомо Черсий - Балкхарой къоначa художникашта сийлен грамоташ эзаши делар.

ВайцагІара Тбилисе боах хьаьший. 12 августе цига хьаелларгйолаш я из выставка.

А. БЕК.

Хьехархой тоъаш бац

РЕЙД

Бутт гаргга ха баьай керда дешаре шу дІадоладала. Халкъа образоване болхлой кертера декхар да шоай хиннахьа бераш тІаэца йиш хургйолаш кийчъянь школаш хилийтар. Сунженски районе из гІулакх мишта хатт хьожаш хилар тхо ухк деношка.

Орджоникидзевски станицера дІайолаелар тха рейд. Цыгара школаш ремонт яь яьнай. Дешархой самукъадоаккхаргдолча тайпара сийрда басараш хьекха, хоза кийчъяьй классаш, коридораш, кабинеташ.

Ремонт ярал совгІа, школашка кийчъяьй хІара предметах эшаш йола гойтара агитаци, эша материалаш. ХІара кабинете доаш да методически литература.

Района школашта юкъе къаьстта теркам тІаозаш я Серноводски № 2 йола юкъера школа. Тахан а урокаш дІайолае езаш мара яц кабинеташ классаш. ХІаьта цу школа коллектив, дукхьал школана ремонт яь Іиймаьц ухк шера. БІаьсти хьайоалламе, шоай директор Бузиев Леча Мазуевич хьалха а волаш лакхерча классай дешархойх вІашагІъелар производственни бригада. Бокххийчарва нийса районе эгара хьалха бригадии подрядах болх бе йолаелар из. Района школашкара кхы а кхо бригада яр укх шера иштта болх беш.

Баьгда, Серноводски № 2 йолча школа дешархой кхі ший тайпара дар: басар доацаш хох дика тІабаьннея.

Ханнахьа школа кийчъе а колхозо хьаденна кха иштта дика леладе а мишта вІашагІехьдаьннад шун, лаьттача, Л. Бузиева йоах:

— Школьни реформа чакхъяккхара лоархІаметІаьрма дий дешара лерттІа хьалаш хьакхолилгтех дешархой къахьега ІомабелгІа. Цунна дики терко ю оала. Из хила деза-кх тха эттува баьккхар.

Школа къаьна яле а, шоай хьалашка де йиш мел яр даьд Краснооктябрьски юкъерча школе а. Лоторащ деш, хьалоаттаю из колдективо. Школе ремонт яь а кабинеташ кийчъяь а яьнай. Школа директора Белхароев Мохшарипа кулгалдеш йола физика кабинет эшаш мел йоича технически средствашцеи гойтара пособешцеи ІалашъяьІ.

Школа коллективаа совгІа, берий даьша - воашоа а доакха даьнча лаьцар цу школана ремонт еча. Царех ба цу школе массеха бер дешаш бола Галаев Мульмад, Гарданов Хьажбикар, Цечоев Іаанхан, кхыбараш а.

— Шоай цІен гІулакх деш санна, хоза кулг техар цар ремонт еча, хІаьта цунах тхона доккха гІо а хилар, — йоах М. Белхароева.

Дешархой а Іанар шоай шоллагІдолча цІен гІулакхага ца хьожаш. БІаьсти вІашагІъеллар ремонтин бригада. Звеношта бенга а бенна, басараш хьоккаш, деха гІанд, истоа тоадеш къахьийгар бераша. Школана ремонт еча белгальбаьлар лакхерча классий дешархой Галаева Луиза, Гарданова Лиза, Белхароева Рукъет, Гашархоева Лена. Шоай дешархошта дика месал делар хьехархоша Галаева Радимхана, Цечоева Радимхана, Курскиева Совдата, Базгиева Фисмата. Цудухьа 20 июне ремонт яь яьаар.

Ремонт яра гІулакхаш во деце а, лакхехьа бийцача хьехархойх аьннар ала йиш яц Галашкарча № 2 йолча юкъерча школа педколлективах. ДІаьхача ахкая, цу йокхача школана ремонт еш йоалл массеха техничка. ХІата школа педагогически коллектив бІаргагуш а яц. ТІакха дешархой цига къахьегаш хургбоацилга ха хале дац.

Лакхехьа юцаш йола школаш, къаьстта къаьнараш, деша ћаро йолаш яле а, гІулакх во да Алкунски школе (директор М. Шадиева). Ремонтах лаьца дац дувцаш дар. Из-и могтача тайпара яьй цунна. Іочуохка а денна дала цу къаьначa школа тховнаш, бераш классашка Іоховшаде а укзара долаш.

Шин Оалхама лаьрхІа керда школа хьалхе оарцагІа ца боале, бераш ца дешаш дисар кхерам болаш да. Халла ер шу доакхие а кхы латте тамаш я на здани.

— Дукхха халонаш нийслу тхона дукхьала школашна ремонт е эттача, — йоах Сунженски района халкъа образоване отдела заведующе Р. А. Тимофеевас.—Къаьстта новкъарле ю сийрда басараш ца хиларо.

Из цхьашена а къайле йолаш дац. ХІара шера дувцаш латташ а да. Соахка школашка яьча рейда тІа белгалдаьккхар из. Амма маьха бухь тІаоттал хІама хувца-м деннадац цу хьакъехьа. Школашка хьакха даце а, базар тІа вахачоа хьаэца спекулянташка-м шортта да кІай басар. ДІатехкача школаш басарца Іалашъе диккарийла йолча Сунженски басера ийца а хул дукхагІдар. Цу гІулакхага хьажа а из тахка а ха тІаьтта дукха ха я. ХІаьта даим дувцаш а ца латташ, цхьа хоадам биза бакъаьа ба цуи правоохранительни органаш оарцагІа яьна а.

Берашка хьежаш, хоза кийчъяь школаш латто а, царна хьеха хьехархой-м тоъаш бац Сунженски районе. Сурт доаччa беса хьагойташ хилча, гІулакх укх тайпара да: районе тоъац 4 химик, 8 математик. 10—12 доазол арахьарча къамий меттай хьехархо, 5 физик, 4 къахьегама урокий хьехархо, хІаьта рисованеи музыкаи цхьа хьехархо вац ерригача района школашка.

Халкъа образоване боалоашта хьалхашка доккхий декхараш латт, къаьстта школай реформаца дувзаденна, уж кхоачанбоацараш дІа ца доахе, кхоачашдулург а доацаш.

Н. МОРЕВА,
Орджоникидзевски № 2 йолча юкъерча школа хьехархо;

Л. ГАБУЛАЕВА,
ха илаила долча берий гІулакхашта йолча Сунженски района инспекце начальник;

Х. АУШЕВА,
тха спец. корр.

ТЕЛЕВИДЕНИ

8 АВГУСТ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «Дийнача хІамай дуней тІа».
9.35 — «Самукъане стартащ».
10.20 — «Документ «Р». Художественни фильм. 1-гІа сери.
11.35 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — «Сибарегіен Гаьнарча Малхбоален гІолла». Документальни фильмаш: «Сахалина коммунистех дола дувцараш», «Сибарегіен шира хІамаш лехадер а лорадер а», «Унахціенон форда гола».
15.40 — «Лоамашкара біаьсти». Фрунзера передача.
16.05 — «Кердадараш».
16.10 — 1905 — 1907 шш. Россе хиннача Революце 80 шу дизарга. Хьа ленински библиотека. В. И. Ленин. «Социал-демократех демократически революцен ши тактика».
16.40 — Фильм — берашта. «Со шун — гаргара саг».
17.45 — Левашов Валентина иллеш.
18.15 — Аграрно - промышленни комплекс: проблемаши перспективаши. Хьалхара передача.
18.45 — «Тахан дунен тІа».
19.00 — «Машар а кагирхой а».
19.45 — «Документ «Р» яхача художественни телефильма премьера. 2-гІа сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Йоазонхой вахарг». Литература а критика а.
22.35 — «Тахан дунен тІа».
22.50 — Хи тІарча спорта тайпай Европа чемпионат. Хи чу икуосабаьар. Нек дар. Болгарера передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйранара гимнастика.
8.15 — «КхувшбоагІарий иллеш».
8.45 — «Волга тІара чІоагІа ле» (Волгоград). Документальни телефильма премьера.
9.15 — «Веша хилар». Художественни телефильм. 2-гІа сери.
10.30 — «Н. Ильф а Е. Петрова а». Вахара а кхоллама а оагІонаш.
11.15 — «ХІаху, сабарде Іа!». Мультфильмаш (5-гІон, 6-гІон выпускаш).
11.35 — «Іаьржача форда талгІаш». Художественни телефильм. 3-гІа сери.
12.40 — Испански мотт.
13.10 — «Сог. Лаьтта. Сигале».
13.35 — «Таран». Суйгітраш йола художественни фильм.
15.15 — «Кердадараш».
17.00 — «Ляцаден». Телефильм.
17.30 — Берашта дола мультфильмаш.
18.00 — «Школай эздар».
18.30 — «Нохч - ГІалгІайчен дий».
18.50 — «Хьостиг». Берашта дола фильмаш (нохчий меттала).
19.00 — «Ихай тІара — йидархочунга илначчалца» (нохчий меттала).
19.30 — Юрта боалам хьалхаттераашта дола концерт (гІалгІай меттала).
20.00 — «Вийса даькъала хийла шун, бераш!», «Са чудоалла довзарг» яха мультфильм.
20.20 — Мотокроссагіа йола дунен чемпионат. Ленинградера передача.
21.00 — «Ха».
21.35 — «ДІадоладел дов». Художественни фильм.
22.50 — «Кердадараш».

9 АВГУСТ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «Машара вискински вахтер». Илмин-популярни фильм.
8.55 — «Баьча махка музыкаш». Кишиневера передача.
9.25 — «Фантик», «Зурилги кхабиаги», «Кегар» яха мультфильмаш.
10.10 — «Документ «Р». Художественни телефильм. 3-гІа сери.
11.25 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — «Советски сага вахархІа». Документальни телефильмаш: «Ден повестка тІа», «ЦІена йоаца цІа», «Пензе. Сурина волча».
15.35 — «Эрсий къамаьл».
16.05 — «Инде ритмаш».
16.35 — «Кердадараш».
16.40 — «КІай пиля» яхача барашта долча художественни фильма премьера (Инди).
17.55 — Дм. Шостаковичча произведенешцара концерт.
18.45 — «Тахан дунен тІа».
19.00 — «Светлячок». Мультфильм.
19.10 — «Вай беш».
19.40 — «Кердадараш».
19.45 — «Документ «Р». Художественни телефильм. 3-гІа сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Иили ала вай доттагІий!».
23.20 — «Тахан дунен тІа».
23.35 — Хи тІарча спорта тайпай Европа чемпионат. Нек дар. Болгарера передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйранара гимнастика.
8.15 — «Тоимаш дІахо а беш ба». Документальни телефильм.
8.35 — «Доа дІадоладе». Художественни фильм.
9.45 — Братиславерча камерни оркестра концерт. Дирижер — Ш. Шойл (ЧССР). ЧССР-ера передача.
10.00 — «Оптика тамашаш». Илмин - популярни фильм.
10.15 — «Юкъара биологи». «Биологи? Из-м хилица кхетаргья».
10.45 — «ЦІога йола гимнастика», «Іае яха цІи йола цхьа кІориг», «ЦІагІара цирк» яха мультфильмаш.
11.15 — ДІаюкх РСФСР халкъа артиста Ю. Казакова (Ілли).
11.30 — «Іаьржача форда талгІаш». Художественни телефильм. 4-гІа сери.
12.35 — Английски мотт.
13.05 — «Хьае вай опера». Из цІи йолча Б. Бриттена операх дацнихя музыкальни телефильм.
14.25 — Телевидене Юрговски студе программа.

ГСТ.

15.15 — «Кердадараш».
17.00 — Концерт.
17.30 — Хьушкъаи-85. «Шекера свекай кхашка».
18.00 — «Спортивни Нохч-ГІалгІайче».
18.30 — «Нохч-ГІалгІайчен ди».
18.50 — КПСС XXVII съезда накъадохаш. МагІанйна район икъаьегамой гІулакхаш в пханаш а».
19.40 — Терзалъяккаш — опыт!
20.00 — «Вийса даькъала хийла шун, бераш!», «Са доттагІа зонтик» яха мультфильм.
20.15 — Художникех дола дувцараш. Скульптор Петр Клодт.
20.45 — «Лисановски», Документальни телефильм.
21.00 — «Ха».
21.35 — «13-ча Апостола леравал». Телевизионни художественни фильма премьера. «Полице телефон 110» яхача циклера (ГДР).
22.50 — «Кердадараш».

РАДИО

8 АВГУСТ

7.20 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
7.25 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
7.30 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
7.35 — Хоамаш. Хьоттам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (гІалгІай меттала).
8.35 — Реклама (эрсий меттала).
8.40 — «Дега хьехарагІа» (гІалгІай меттала).
9.15 — «Талантий дукха беташ». Выступлени ю Махмудовгіар дезала ансамбло (нохчий меттала).
11.15 — Къамаьл ду район ни радиос. Грозненски районера передача (гІалгІай меттала).
11.30 — «Производствена механизаци а, автоматизаци а яра тІехьа» (нохчий меттала).
11.45 — «Хьинар долаш а эффективно а болх бар» (эрсий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хьоттам (эрсий меттала).
17.16 — «ДоттагІий эзаш» (эрсий меттала).
17.31 — «Юрта боалаше хьалхаттераш, шоана дола концерт» (гІалгІай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 — «ХургІоача хьумкъа — тешаме чІоагІам» (гІалгІай меттала).
18.40 — «Унахціено» яха радиожурнал (нохчий меттала).

9 АВГУСТ

7.20 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
7.25 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
7.30 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
7.35 — Хоамаш. Хьоттам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.36 — Ноггий халкъа эшараш (эрсий меттала).
11.15 — Гіишлошъяркхочуи Денга! «Дош а гІуленя в цаі долаш».
11.30 — «Кошкельдинский» совхоза механизатора Ханиев Іимрана дола эшарий радиооткрытка (нохчий меттала).
11.40 — «Іалам лорадера кад, дамза терцам тІалоаттабе» (нохчий меттала).
15.15 — «ДІалхача замах юкедисача воча гІуланхашта меттиг яц». Мезонхочун А. Ведзиева къамаьл (гІалгІай меттала).
15.35 — Реклама (эрсий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хьоттам (эрсий меттала).
17.16 — «ГІуланхаш дош дена лекторски дош» (гІалгІай меттала).
17.31 — «ЦІе сигал» (гІалгІай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 — «Юртара вахар» (эрсий меттала).
18.40 — «Советски хьасапера вахар» (нохчий меттала).

Спорта хоамаш

Советски Союза Турпал Припутнев ваьча Курски областа Теткино яхача поселке дІайихьар Ерригроссий ски кхувшбоагІача футболистий турнир.

Турпала цІерагІча призах ловзаш яр ялх команда. Царна юкъе яр «Труд» ДСО чуйоагІача берий - кхувшбоагІарий спортивни школе хьалхкхийна грозненски «Терек».

Иа иштта лайзар: котбаьлар Курски областа «Олимпиала» счет 6:0 йолаш, Сумскерча «Фрунзенцала» 4:0: иштта счет йолаш Курскерча «Авангардал», ростовски «Россельмашаца» ничья йолаш къаьстар. Воронежски «Факелаца» мішар счет 2:0 йолаш. «Факел» «Россельмаш» хьалхаьлар, вай мехкахоша кхоалагІа моттиг яьккхар.

Турнире дика ловзарах белгалваьккхар вай защитник В. Калашников, бомбардир — Г. Свинцов.

Т. СОКОЛОВА.

Республика экранаш тІа

«ДАЬ ЦІАГІАРА ФРОНТ»

Юха а гаьнара тІемі шераш дагадохийт вайна рижски кинематографисташа даькхача «Даь цІагІара фронт» яхача фильмо. Из оттадаьа «НЪахьэстен аллея» яхачи ловзача латышски яздархочун Сеулитис Бруно романах.

...1944 шу. Фашистски оккупантех городаш а юрташ а мукъайоахаш Ригана тІакхоачаш латтар ЦІе Эскар. Германски гІаьрахоех ІоцІенъьча моттигашка лелаш яр буржуазни националистий бандаш. Нах битацар цар баха, бовбора коммунисташ. Цу халача хана волоста парторга Пайпала Антонас бохабаь боахам юхаметтаоттабе оарцагІа боах нах, дувц тІом чакхбаьлча хила дезача вахарах...

Кхьбола никъ ба Антона вошас Карлисас хержар. Из дукьала воал вешийна. Бандиташа латеш вув Антон...

Массехк шу даьлча шоай юрта воагІа Карлис. Іалаьмате дукха ха йоакхх цо цІе седкъа боаллаш, ший вешийна оттадаьча чурта юхе латташ. Кхийттав Карлис ший хиннача харцдаьлхах. Бакъда, на цун кхетар беза жах болаш хул...

Антона роль ловзаеш ва СССР халкъа артист Цилинский Гунар, Карлиса образ кхоллаш ва Латвийски ССР халкъа артист Павулс Эдуард.

«БУАДИЛЕРА ПУСКАЛ»

Ший сценарех из фильм оттадаьд узбекски кинорежиссера Хамраев Іаьлас.

...Юртара йо! Асаль йоагІа ший даь йиша йолча Ташкенте. Укхаза цуй вовза а вова, вева а цу трамвая водитель Ягдар...

Даь йиша дукьала йоал къоначар безама. Массаза а цо лораеш хиларах Ягдарица вІашагІкхета аьттув ца боалаш, шоай юрта юха цІа йода йо!... Юххера а ши доахалол хул: Ягдара Асаль юг, хІаьта цуй дас йиlий даь йиша Халима.

Укх музыкальни комеде данъа лоацаш я «Садо». «Ялла» яха йовзаш йола узбекски вокально - инструментальни ансамблаш.

Фильмага хьажа баьхкачарна хоаргъа узбекски эстрада цІи хезача илналархой Шащаев Мухаббата, Малаев Ильяй, Тохтаев Джавлона, иштта, цли хоза оалаш хиларца белгалъьянна йолча къоначe солистка Закирова Наргиза оазаш.

Асаль роль ловзаю Ташкентски хореографически училища дешархочо Закирова Раиос. ХІаьта Ягдара сурт-сибат кхоллаш ва «Гене къонал» яхача кинокартине гІолла вайна вовзаш вола Файзиев Фуркат.

«МАЙРАЧА АЬШКА ПХЬАРАХ БОЛА ФАЬЛГ»

Ираз лаха аравашнача нахь доттагІах дувц чехословаци кинематографисташа оттабаьча цу фаьлго. Дукха тамашийна а кхераме а хІаммаш нийслу новкъостий ваькъа тІа.

В. КОВАЛЕВА.

Хоттам

Тахан республике гІоллеи Грознеи хувцалуш моркаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 3—8 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 28—33. Грозне 30—32 градус йІовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана хувцалуш моркаш а йолаш, цхьайолча моттигашка догІа а делхаш, тайптайпарча оагІонашкахьара секунде 3—7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилеи фегара температура байсана 15—20, дийнахьа 26—31 градус йІовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

Редактора зам. **М. М. ХАМХОЕВ.**

ХЬАМСАРА НОВКЪОСТИЙ!

ДІАХОХЬОШ ДА 1986 ШЕРА

«СЕРДАЛО»

ГАЗЕТА ЯЗЛУЛГА

Газет язду «Союзпечата» ерригача отделенешкеи агентствашкеи, предприятешкарча, учрежденешкарча, организацешкарча общественни уполномоченнеша.

Газет яздара мах: шера—4 соми 8 кепиги, ах шера—2 соми 4 кепиги.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителa — 2-85-07; бехктохкама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностеи транспортеи — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кехаташ — 2-85-64, корректорски — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет аралувл шинарей, ерей, шоаттей деношка.

СФ02216. «Грозненский рабочий» издательстве типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3712.